

Kom igång & skriv!

Ett 12-veckorsprogram

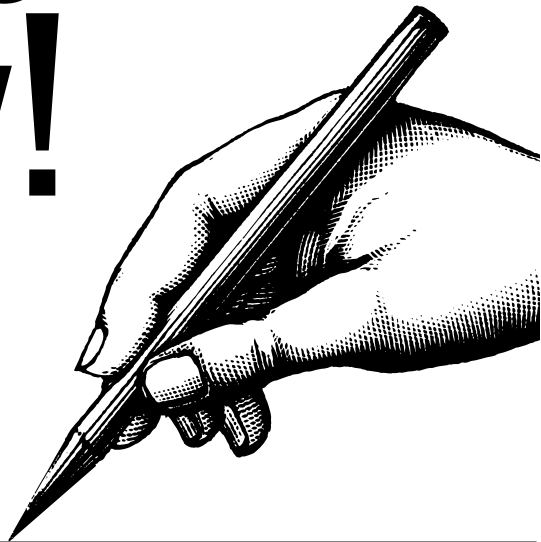

Johanna Wistrand

Multimanus

Kom igång & skriv!

Ett 12-veckorsprogram

Johanna Wistrand

Multimanus

info@multimanus.se

www.multimanus.se

Omslagets och bokens formgivning:
Paul Björkman, www.paulbjorkman.se

© Johanna Wistrand och Multimanus,
Göteborg 2006

ISBN 91-976542-0-5 / 978-91-976542-0-3

*Denna e-bok får inte kopieras,
varken i sin helhet eller valda delar,
utan tillstånd från författaren.*

- INNEHÅLL -

Förord	4
Inledning	5
Om bokens upplägg.....	8

Del I

Lektion 1	Introduktion. Den kreativa processen och den Inre Kritikern.....	10
Lektion 2	Gestaltning.....	17
Lektion 3	Sinnesintryck	22
Lektion 4	Stil och innehåll kan samarbeta	24
Lektion 5	Miljö- och personbeskrivning	30
Lektion 6	Liknelser och symboler.....	34
Lektion 7	Berättarperspektiv	40
Lektion 8	Vändpunkter	47
Lektion 9	Konflikter	51
Lektion 10	Karaktärer	55
Lektion 11	Dialog	59
Lektion 12	Skriva generöst – skriva ekonomiskt	66

Del II

”Pålsen” av Hjalmar Söderberg.....	69
------------------------------------	----

Del III

Länktips	73
Litteraturlista och inspirationsmaterial	74
Litteraturhänvisning och elevtexter.....	76
Om författaren	78

Del IV

Varje-dag-meningar	79
--------------------------	----

Förord

ARBETET MED DEN här boken har gått förvånansvärt lätt! Och det beror framför allt på alla som omedelbart ställt upp och hjälp till med utformning, nya övningar, texter och idéer. Jag ser det som ett tecken på att det är meningen att kursen "Kom igång & skriv!" ska bli en bok.

Att det blir en e-bok känns rätt självklart. En bok som är en pdf-fil ökar flexibiliteten, sänker motståndet till att just komma igång att skriva, det tror i alla fall jag.

En pdf-fil/e-bok kan man läsa på skärmen eller printa ut och läsa i lugn och ro från pappret. Man kan sätta in pappren i en pärm och ha tomma blad emellan för att göra skrivövningarna för hand. Man kan öppna pdf:en i datorn och jämte den öppna ett nytt worddokument där man skriver sina egna texter efter övningarna. Man kan styra själv hur man vill arbeta med den. Virtuellt eller i ren pappersform.

Ett tack till *Paul Björkman* som gjort utmärkt omslag och layout till den här boken. Ett tack också till *Anne Lindberg* för gott samarbete med hemsidan, och till mina elever *Linda Liesenhoff*, *Monica Gustafson*, *Christina Larsson*, *Kerstin Stiby* samt *Helena Persson* som bidragit med sina övningstexter. Tack också till *Ann Westermark* som specialkonstruerat några uppvärmningsövningar och även till *Annika Burholm* som också bidragit med uppvärmningsövningar.

Johanna Wistrand, Göteborg 1 december 2006

Inledning

EFTER ATT HA undervisat över 400 elever i kursen ”Kom igång & skriv!” på Falkens författarskola tyckte jag att det var dags att göra en bok. Många av eleverna har berättat att kursen fått igång dem och de känt sig uppmuntrade, genom lektionerna och vardag-skrivandet. De har vågat släppa kontrollen och skriva även när de är oinspirerade. Många av dem har sedan fått självförtroende nog att gå vidare i sitt skrivande.

Drömmen är att den här populära kursen ska spridas ut till fler personer runt om i Sverige, för jag är övertygad om att det finns många fler som vill komma igång med sitt skrivande. Och vad passar då inte bättre än att forma om kursen till ett tolvveckorsprogram i e-bokformat?

Du kan som sagt printa ut den och sätta i pärm. Eller läsa boken som den är i pdf-format och öppna ett nytt dokument i datorn vid sidan om och göra övningarna där. Eller skaffa dig en anteckningsbok och skriva i den för hand.

Jag hoppas att du som är läsare kommer att känna dig trygg, och att e-boken blir ett stöd för dig i ditt skrivande, att du genom mina övningar och uppmaningar vågar släppa kontrollen och bara skriva på. Vågar skriva trots dåliga dagar, trots osäkerhet, trots frånvaron av bekräftelse och feedback på dina texter.

Och det finns faktiskt en möjlighet att få respons på texterna du skriver här. Gå in på min hemsida www.multimanus.se och titta

på *Lektörstjänst* under *Tjänster*. Vi tar nämligen emot texter även från er som gjort varje-dag-texterna och övningstexterna i den här boken.

Här uppmantras du till att skriva snabbt och släppa kontrollen. Att komma bortom din blockering eller blyghet.

Därför är övningarna tidsbegränsade.

Obegränsade möjligheter kan ofta ha effekten att man blir blockerad, man kommer inte igång, vågar knappt skriva första meningen ens.

Tidsbegränsning = frihet.

I alla fall i detta program.

När du bara skriver på utan att tänka för mycket, när du skriver med magen istället för hjärnan och skriver snabbt, då kan ämnen du inte ens visste att du funderade på dyka upp. Nya stilar i ditt skrivande kan uppstå. Överraskande karaktärer och händelser. Du kan uppleva sidor av dig själv som du inte kände till eller bara har anat.

Å propos detta med att skriva fort och utan att tänka efter så skriver *Natalie Goldberg* i sin bok "Skriva med kropp och själ" följande:

"Det ligger en ofattbar energi i första tanken. Det är i den som vår insikt väcks till liv. Vår inneboende censur förkväver den vanligen så att vi får nöja oss med andra och tredje ledets tankar, tankar om tankar som ligger ett par, tre generationer från direktkontakten med upphovet"

Och du skriver ihop till en hel "bank" av berättelser som du senare kan vidareutveckla.

Tolvveckorsprogrammet passar både dig som aldrig har skrivit förut och dig som har skrivit men drabbats av skrivkramp. Bland mina elever på kursen Kom igång & skriv har jag haft publicerade författare som vill pröva att skriva förutsättningslöst, professorer, överläkare, dyslektiker, folk som bara gått grundskolan, vuxna med lätt utvecklingsstörning, synskadade människor, utbrända, sjukskrivna, nyblivna tonåringar och pensionärer. De har alla fått uppleva glädje och förvåning när det gäller de egna texterna.

Den grupp som dominerat elevantalet på den här kursen är välutbildade, duktiga och utbrända kvinnor från 35 år och uppåt.

Så om du är en av dem vill jag ge extra uppmuntran: se denna bok som ett sätt att våga rikta uppmärksamheten och energin mot dig själv. Våga släppa kontrollen och våga att inte vara så duktig. Ta tillfället att leka!

Om bokens upplägg

”KOM IGÅNG & SKRIV!” är uppdelad i fyra delar.

Del I består av tolv lektioner. Du får övningarna först och inte förrän i lektionen därpå får du veta vad övningarna gick ut på. På så vis undviker du bli blockerad. Risken finns att du inte uppfattat övningarna rätt och det gör ingenting alls, för huvudsaken är att du skriver. Inte att du gör rätt.

I efterföljande lektion ger jag ibland exempel från mina elevers övningstexter och kommenterar dem.

Så samtidigt som du övar dig i att bara skriva på utan att bli rädd, utan att kritisera dig själv för mycket, så får du ett hum om skrivandets hantverk i och med den efter-följande lektionen.

Fördjupningsfrågor

I samband med lektionerna får du fördjupningsfrågor. Frågorna kommer att handla om ditt skrivande och din kreativitet. De är till för att ge uppmuntran och stöd. Frågorna finns efter varannan lektion med början i lektion 2.

I *del II* hittar du en novell som vi arbetar med under kursbokens gång. Det är *Hjalmar Söderbergs* novell *Pälsen* som han skrev runt förra sekelskiftet

I *del III* finns länktips och litteraturtips.

Den sista delen, **del IV**, består av varje-dag-texter. Där har jag lagt in tvåhundra stycken ”börjor”, det vill säga början på en mening som du sedan fortsätter skriva på oavbrutet, utan att rätta eller sudda, i fem minuter. Om du skriver sakta på dator får du skriva i sju minuter. Om du inte kan hejda dig får du givetvis skriva en längre stund. Men höj därför inte ribban utan utgå från fem minuter varje dag.

I varje-dag-texterna övar du dig samtidigt i att skriva ihop råmaterial utan att kritisera och redigera. Utmana gärna dig själv och skriv när du har bråttom, när du är hängig, när du är krasslig. Då kan det hända nya saker, dyka upp nya ämnen, ett nytt skrivsätt, för då har du ännu mindre kontroll över hur du skriver.

Acceptera alla infall som dyker upp.

Investera i en äggklocka eller timer!

Det viktigaste av allt under de här tolv veckorna är att du bara skriver på. Du ska helst inte lyfta pennan för att fundera utan bara skriva, vad som än kommer upp.

Respons på texterna

Det finns möjlighet att skicka dina texter som du skrivit i detta program (övningstexter och varje-dag-texter) för lektörläsning hos oss på Multimanus. Vi tar dock ej emot handskrivna texter. Skicka dem som bifogade worddokument till info@multimanus.se

Då tror jag att jag tagit med allt det viktigaste. Då kör vi igång!

– Lektion 1 –

KÄNNER DU EN stor längtan efter att uttrycka dig i skrift men är blockerad av olika orsaker? Du kanske aldrig har skrivit förut. Du kanske aldrig har vågat skriva men längtat efter det. Du kanske har skrivit en del men utan att känna dig fri i skapandet. Du kanske har känt dig ensam, utan stöd. Du kanske har en inre röst som hånar dig och övertalar dig till att göra nytta istället. Då är den här boken något för dig!

Eller är du en person som har direkt tillgång till din fantasi och ditt skrivarflöde? Du har inte någon inre röst som rackar ner på dig. Eller så har du det men struntar i den rösten, arbetar emot den.

Du skriver massor men kan få problem med vad du ska göra med allt sitt material. Hur ska du få struktur på det, hur du ska begränsa sig?

Om du är en av dem så kan det hända att den här boken inte passar dig. Du har ju redan kommit igång med att skriva. Du har redan en massa material. Men du kanske inte har kläm på hantverket? Det kan du få här i viss mån. I lektionerna tar jag upp olika moment inom skrivandets hantverk. Och i ditt vardags-skrivande kan du försöka omsätta dessa nyvunna insikter i praktiken - gestaltning, dialog med mera.

I många år led jag av dåligt självförtroende som blommade upp varje gång jag satte mig framför det vita pappret eller datorskärmen. Jag hade en stark längtan efter att skriva, men när jag så började så kom oron galopperande. Jag både grät av självhat och fick ont i magen medan jag skrev. Jag slängde ifrån mig

pennan, gick ut på stan. Men jag gav inte upp.

Pennan togs fram igen. Papper efter papper fylldes på, sakta men säkert. Och nu har den här inre kritiska rösten faktiskt nästan försvunnit (han finns alltid kvar, men han är bra liten numer).

Vad tänkte jag då i dessa plågsamma stunder? Jo, detta:

- Men jag kan ju inte skriva! Vem tror jag att jag är?

- Vad pinsamt dåligt jag skriver, jag skäms!

- Detta lär bli beviset på att jag ska sluta drömma om att bli författare.

- Jag borde ägna min tid åt annat. Detta är patetiskt, omgivningen som troligen tänker att jag inte kan skriva har rätt.

Nu kan du också skriva ner repliker du tänker om dig själv, repliker som drar ner dig i självtvivlan. Skriv gärna 3-4 repliker.

Sedan byter du ut alla ”jag” mot ”du”

Därefter skriver du en dialog där du pratar med din inre kritiska röst som jag kallar för din *Inre Kritiker*. Ta replikerna där du ändrat ”jag” till ”du” och använd dem som Kritikerns repliker.

Det kan se ut så här:

- Men du kan ju inte skriva! Vem tror du att du är?

- Det är din åsikt. Alla tycker olika. Jag vet inte om jag kan skriva, men jag vet att jag tycker om, älskar att skriva. Du verkar må dåligt av att jag sitter här och skriver. Men vet du, det är ditt problem, inte mitt. Så nu låser jag in dig i ett ljudisolerat skåp sen slänger jag nyckeln i sjön. Sen får du sitta i din ensamhet där i skåpet och muttra och fäkta med armarna medan jag har en härlig skrivstund. Hej då!

Du kan alltså bemöta den Inre Kritikerns elaka dömande och se honom/henne framför dig och sätta honom/henne på plats. Se det som en övning i att vara hundra procent lojal mot dig själv och din längtan efter att skriva, hundra procent lojal mot ditt författarjag som behöver tas på allvar!

Gör gärna övningen flera gånger under programmets gång, om du tycker att du behöver det. Ta ett snack med Kritikern och visa vem som bestämmer.

I det här programmet är det viktigaste att man hittar sitt flöde och att våga bara skriva på, våga uttrycka sig. Det är steg ett.

Steg två handlar om att man vill föra ut det till andra: att förvandla materialet till något som läsaren kan ta emot.

I boken håller vi oss till steg ett, men nosar lite på det som här till steg två: själva hantverket.

Och nu ska du börja skriva! Är du beredd?

Uppvärmningsövningar

- 1) Jag skriver mitt namn och fortsätter skriva efter varje bokstav. Meningarna ska hänga ihop logiskt sett men ge fantasin fritt spelrum:

Jessica

Orkade

Hur som helst

Aldrig

Niga

När

Asta

Wisade

Ilska

Sent

Tids nog

Rasade

Alla

Nigningar

Dumt

Som du ser blev resultatet rätt tramsigt, men det gör ingenting. Huvudsaken är att du accepterar det som dyker upp. Gör samma sak med ditt namn och även din adress (utom siffrorna).

Om du vill fortsätta på övningen kan du skriva en galen/tokig berättelse utifrån dessa meningar som du fick ihop, under 10 minuter.

- 2) Fyll snabbt i de tomma raderna, utan att hinna tänka efter, i följande text:

Det kunde ha varit

Det kunde ha varit

Det kunde ha varit

Det kunde ha varit

Det kunde ha varit

Men det var.....

- 3) Samma sak här, fyll snabbt i de tomma raderna, utan att tänka efter för mycket:

Dikt 1

Förr.....nu.....

Igår.....idag.....

Jag längtar efter.....

Jag är lycklig över.....

Dikt 2

Alla.....bara.....

Men jag.....

Och.....

Därför.....jag.

Och du?

Övningar som förklaras i nästa lektion

- 1:1 Föreställ dig en sportbag. I den ligger vinglas i plast för utflykter, en metalllåda med lås och en tågbiljett. Skriv fritt utifrån väskan om personen som äger den. (Skriv i högst 5 minuter).

1:2 Här nedan ger jag några exempel på typer:

Agrimony

Förträngning av onda tankar och inre oro bakom en glättig fasad, rastlös, dövar mentalt lidande med alkohol och droger.

Aspen

Kritisk hållning, övermod, ofördragsamhet, dömer andra utan minsta empati, arrogant, pedantisk.

Chicory

Dominans, härsklustnad, manipulerande, stark förväntan på uppmärksamhet och uppskattning, självmedlidande, martyrtendenser.

Honey-Suckle

Längtan till det förgångna, ingen förmåga att leva i nuet, hemlängtan.

Sweet chestnut

Extrem ångest, avgrunds djup förtvivlan, har nått sin gräns, ser allt i svart.

Scleranthus

Osäkerhet, obeslutsamhet, skiftande humör, brist på balans, "aprilhumör".

Water violet

Reserverad hållning, stolt tillbakadragenhet, överlägsenhetskänslor i isolerad enskildhet.

Du ska nu välja en av dessa ovanstående typer och beskriva

a) hur personen är klädd (skriv i högst 5 minuter)

b) hurdan väska personen har och vad som ligger i (skriv i högst 5 minuter)

c) hurdan bil personen har: hur den ser ut utvändigt och inuti. (skriv i högst 5 minuter)

Undrar du varifrån dessa "typer" kommer?

Det var i en hälsokostbutik för några år sedan som jag hittade en broschyr om aromaterapi där olika människotyper och deras tendenser beskrevs. I broschyren stod det att om man valde vissa blomsteressenser så skulle de negativa tendenserna ersättas av positiva.

- 1:3 För några år sedan fanns det ett medium i Allas veckotidning som hade en spalt som hette "Fråga Hanna". Dit kunde läsarna skicka in frågor för att få svar om framtiden.

Jag har valt ut två insändare:

"Kommer vi att skiljas?"

Jag är en kvinna på snart 45 år. Det känns som om jag står vid ett vägskeje. Jag är gift, men det är som om min man och jag drar åt varsitt håll. Ingen av oss vill leva som den andra vill."

"Drömmer han om mig?"

Jag är 38 år, gift och flerbarnsmor. Nu är det så att jag har starka känslor för en man. Han är Fisk, 44 år och antagligen också upptagen. Jag kan inte glömma honom. Eftersom jag inte törs fråga honom direkt om hans känslor för mig så hoppas jag att du kan se hur det ligger till och samtidigt hjälpa mig att fortsätta gå vidare. Kommer vi att träffas igen?"

Du ska välja en av dessa insändare och föreställa dig vad personen ifråga

a) äter till frukost (skriv i högst 5 minuter).

b) har för sovrum. Hur ser sängen ut? Smal? Bred? Bäddad eller obäddad? Finns överkast och prydnadskuddar? Hur ser de ut? Gardinerna? Vad hänger på väggarna? Vad ligger på natteduksbordet/natteduksborden? Om det är tidningar och böcker, vad är det för tidningar och böcker? Titlar? Vad ligger under sängen? Vad finns på fönsterbrädan? (skriv i högst 10 minuter)

Idag ska du också börja skriva på varje-dag-texterna. Du hittar dem i sista delen i boken, på sidan 60. Ta en "Börja" om dagen och skriv i fem minuter, oavbrutet, utan att lyfta pennan/fundera över tangentbordet.

– Lektion 2 –

ÖVNINGARNA SOM DU gjorde lektion 1 handlade om gestaltning. Gestaltning = visa.

Ernest Hemingway sa "Show, don't tell".

John Gardner sa: "Det räcker inte med att säga att någon är ond, vi vill se honom skära strupen av barnet".

Vad tror du de menade? Fundera över det en stund.

Själv tror jag att Hemingway menade att man ska visa (till exempel som i en scen på film) och inte förklara. Och att Gardner menade att en karaktär/en person i en berättelse gärna får vara tydlig i handlingarna för att det ska komma fram att han/hon är ond. Liksom överdriva för att visa sanningen. Inte vara rädd för det dramatiska.

Att se på film är ett bra sätt att lära sig gestaltning. I filmen "Livet från den ljusa sidan" där *Jack Nicholson* spelar en man med renlighetsmani finns ingen berättarröst som säger "Här är en man som lider av renlighetsmani". Istället visas en scen där han, efter att ha vidrört en hund, låter ångande varmt vatten komma ur kranen vid handfatet i badrummet, och när han öppnar badrumsskåpet är det alldeles fullt av tvålar. För att tvätta händerna öppnar han tvål efter tvål och slänger varje tvål efter endast en användning. Bingo! Publiken har fattat.

Man kan, i princip, göra på samma sätt i text.

"Hon kände sig nervös." Det är att förklara, till skillnad från att gestalta.

Jag förklarar hennes känslor. Men om jag skriver så här:

”Hon tuggade på nageln som redan var halvt nerbiten till roten”.

Då gestaltar jag hennes känsla genom en aktiv handling, genom ett verb: hon biter. Jag visar också att hon gör så ofta eftersom nageln redan är så nerbiten.

I övningarna har du berättat om en människa genom att beskriva hur personen är klädd, hurdan väska personen har och vad som ligger i dem samt hurdan bil personen har: hur den ser ut utvändigt och inuti. Det är ett sätt att gestalta en människa. Kläderna, väskan och bilen ger läsaren tankar om vad det är för person. Kanske vissa detaljer väcker nyfikenhet, överraskning. Som en smutsig gammal filt i en modern, välstädad bil. Eller om en man har strumpor med hål i men en i övrigt klanderfri, strikt klädsel.

Du har också gestaltat en människa genom att beskriva personens frukost och sovrum. Det är också gestaltning.

När man gestaltar lämnar man utrymme för läsarens egen fantasi: läsaren får själv dra slutsatser om huvudpersonen som beskrivs, istället för att det ”skrivs på näsan”.

Övningen med dokumentportföljen var omvänt en gestaltning som skulle utmana din fantasi, på liknande sätt som en läsare får egna bilder när man använder sig av gestaltning i en text.

Lena Holfve har på sin hemsida beskrivit gestaltning så här:
”Det är lätt att fastna i adjektivsjukan ... stor, grov, liten, smal ... Gestalta istället! En storsvuxen person kan du beskriva genom att han kommer in i en hall och sätter på sig ett par 45:or ... då förstår vi själva att mannen ifråga är storsvuxen.
(www.kulturpool.se)

Stephen King berättar i sin bok ”Att skriva – en hantverkarens memoarer” om hur han ville gestalta sin romanfigur Annie Wilkes i romanen ”Lida”:

”Vi följer henne genom hennes häftiga humörsvängningar men jag gjorde mitt bästa för att inte skriva ’Den dagen Annie var deprimerad och troligen självmords-benägen’ eller ’Annie verkade sällsynt glad den dagen’. Måste jag berätta för dig, då har jag

förlorat. Kan jag däremot visa dig en tystlåten kvinna med fett hår som tvångsäter kakor och godis, då kan du själv dra slutsatsen att Annie befinner sig i den depressiva fasen i sin manodepressiva cykel, och då vinner jag. (...) Resultatet? Hon blir ännu mer skrämmande, för hon är så verklig.”

Uppvärmningsövningarna som du gjorde i lektion 1 var till just för att värma upp, för att få fart på bläcket i pennan, få igång fantasin och leklusten, för att försöka hålla sig borta från den dåliga gamla vanan att börja kontrollera och kritisera sig själv.

Jag kommer att ge dig uppvärmningsövningar i varje lektion och nu är det dags igen!

Uppvärmningsövningar

- 1) Fatta pennan och skriv fritt vad som faller dig in i 3 minuter. Läs sedan igenom vad du skrivit och ringa in det ord som "smakar mest", som känns mest laddat för dig. Skriv fritt i 3 minuter utifrån detta ord. Läs igenom denna nya text och ringa återigen in det ord som "smakar mest". Skriv fritt i tre minuter utifrån detta ord. Gör samma sak en gång till.
- 2) Skriv en text där du använder det sista ordet i meningen och börjar nästa mening med det ordet. Du kan skriva en mening på varje rad, som en dikt, eller orden efter varandra som en vanlig text. Det kan börja till exempel så här:
Jag lägger hjärtat i kylskåpet. Kylskåpet är kallt ...
Skriv det som faller dig in, hur tokigt resultatet än blir. Sitt inte och fundera. Du har 5 minuter på dig.
- 3) Gå in på följande hemsida och gör uppvärmningsövningarna där. Skriv 5 minuter efter varje fotografi. Välj 2 fotografier:
www.multimanus.se/varm.html

Övningar som förklaras i nästa lektion

- 2:1 Föreställ dig att du sitter framför datorn (eller ett papper om det passar dig bättre) och jag drar med en krita över en svart tavla. Om du aldrig suttit vid en svart tavla på det sättet så föreställ dig hur en kniv dras över en tallrik så att det där skärande ljudet uppstår. Hör ljudet inom dig en stund. Blunda och rör med dina fingrar över en imaginär bit kaninpäls som jag håller fram. Känn efter. Slutligen så ska du, fortfarande blundande, insupa doften av nybryggt kaffe som jag håller under din näsa. Kommer du ihåg?: krita på svart tavla, kaninpäls och nybryggt kaffe. Sitt en stund och "meditera" över dessa sinnesupplevelser. Om du får en bild så skriv ner den direkt och utgå från den i din text. Skriv annars ner vad som helst som dessa sinnesintryck ger dig.
- 2:2 Försök att minnas en positiv händelse från ditt liv som vuxen eller när du var yngre eller barn. Skriv inte om händelsen, men gör en lista på 5-6 olika sinnesintryck från den upplevelsen. Tänk på att du har fem sinnen: smak, hörsel, lukt, känsel, syn. Därefter plockar du ut 3 av sinnesintrycken du listat och placera in dem i ett helt nytt sammanhang, i en fantiserad berättelse, som du hittar på. Det ska alltså vara i en ny miljö, i en ny situation. Exempel: jag listar sinnesintryck från dagen då jag började skolan. I min text som jag sen gör blir det om en ung mans intryck av hans avslutningsdag i lumpen.
- 2:3 Beskriv en lyxig affär på en lyxig gata utan att använda ordet lyxig (eller närbesläktade adjektiv, synonymer som till exempel "förmögen" etc).

Här kommer de fyra första "fördjupningsfrågorna" som kommer i slutet på varannan lektion. De handlar om dig och ditt skapande.

Fördjupningsfrågor

Skaffa gärna en anteckningsbok där du för ner svaren på de här fördjupnings-frågorna. Den anteckningsboken kan du använda som ett extra stöd om du tycker att du behöver ett.

- 1) Du gör ett program just nu som handlar om att komma igång att skriva. Det betyder att du vill pröva ditt skrivande och din lust att skriva. Du kanske är lite nyfiken på vad som ska komma fram när du skriver.
Har du gjort något annat, något mer under de här veckorna, något som väcker din lust? Gått på bio, sett en konstutställning, besökt en vacker plats, spelat golf, bevistat en fotbollsmatch eller något annat? Om inte, är det något du känner att du behöver?
- 2) Kan du ge dig själv inspirerande upplevelser (se frågan innan) utan att känna motstånd inom dig? Om svaret är "ja", vad inspirerar dig mest just nu? Vad vill du ha mer av ett tag framöver, upplevelsemässigt?
Om svaret är "nej", fundera över varför. Vad är det som hindrar dig? Och vet du med dig redan nu vad du längtar efter att få göra? Skriv ner vad det är.
- 3) När du skriver dina varje-dag-texter, känns det bra eller arbetsamt? Lyckas du skriva på utan att reflektera? Om "ja", grattis, du har tillgång till din fantasi och skaparkraft. Om "nej", är det den inre kritikern som är på hugget? I så fall, var kommer han ifrån? Vad har han för röst? Liknar han/hon någon existerande person? Kan du be honom/henne vänligen hålla sig borta dessa tolv veckor? Och vågar/kan du skriva ändå, trots motstånd?

– Lektion 3 –

ÖVNINGARNA DU GJORDE förra lektionen handlade om att använda sinnena i en text. Du fick träna dig på att beskriva miljöer och att skriva en berättelse med hjälp av sinnena.

Det är ett bra sätt att få läsaren att uppleva miljöerna och händelserna som något som händer här och nu, något de själva hamnar i. Närvarokänslan i en sådan text ökar. Man får ta del av lukter, ljud, känsla mot huden.

Nu lämnar vi ämnet sinnen och går över till nya övningar. Vad de handlar om kommer jag, som vanligt, att förklara närmare nästa lektion.

🔗 *Kom ihåg*

Skriv gärna övningarna omgående, så att de inte blir liggande och börjar ge dåligt samvete. Det viktiga är inte alls HUR du skriver utan ATT du skriver, att du producerar. **More is more**, i det här programmet (till skillnad från "Less is more")! Så läs och sätt igång och skriv! Allt för att hålla flödet igång!

Uppvärmningsövningar

- 1) Huvudperson: Anders 36 år.
Miljö: ett väntrum på vårdcentralen.
Händelse: en lös hund kommer in i väntrummet.
Skriv utifrån detta en historia, skriv snabbt i 7 minuter.

- 2) Huvudperson: Lilian.
Miljö: en polisstation.
Händelse: Det blir strömavbrott och mörkt på polisstationen.
Skriv utifrån detta en orimmad dikt, skriv i 7 minuter.

- 3) Slå upp tidningen, ta en rubrik och skriv ner den på pappret.
Ringa sedan snabbt in fem ord ur artikeln, vilka som helst, sitt inte och fundera över vilka.
Skriv sedan snabbt en dikt på fem rader där ett av orden finns med i varje rad.
Har du ingen dagstidning så ta en veckotidning eller en reklambroschyr.
Skriv i 7 minuter.

Övningar som förklaras i nästa lektion

- 3:1 Skriv en långsam och en snabb text. Det kan vara vanlig löpande text som du skrivit hittills i varje-dag-texterna, det vill säga prosa, eller så skriver du i diktform. Obs! Är det dikt så ska du inte rimma. Här ska du tänka på att skriva en snabb eller långsam text. Bli inte rädd om du inte förstår vad jag menar med övningen. Det räcker med att du gör som du TROR att jag menar. Håll flödet igång, det är viktigast.

- 3:2 Skriv prosa eller en dikt (ej rimmad) som är kantig och taggig, där orden i sig känns kantiga och taggiga.

- 3:3 Skriv rund och mjuk prosa eller dikt (ej rimma), med runda och mjuka ord.

– Lektion 4 –

HÄR FÖLJER EXEMPEL på snabba resp långsamma texter skrivna av elever till den här kursen:

Snabb text

”Nu måste jag skynda mig! Klockan är redan kvart i. Nu kommer jag för sent! Alltid likadant. I sista minuten. Som en slags sport. Håret fortfarande blött. Okey, det gör inget. Det torkar på vägen. Vad är viktigast? Hoppa över kroppslotionen. Sminket? Ja, smink måste jag. Men först kläderna, jag kan ju inte gå naken. Vilka kläder ska jag ha? Samma som igår. Enklast så. Byter bara underkläder. Vad var det nu jag skulle göra igen? Vad ska jag ha med mig? Måste ha väskan som rymmer en mapp. Okey, var är den då? I sovrummet? Nej visst ja, kvar i hallen sedan igår. Rusar till hallen. Tar tag i väskan. Vad ska jag ha med mig? Rusar till kontoret. Mobilen, plånboken, almanackan, mappen, anteckningsblock och penna. Plockar ned alltihop i väskan. Sådär, var det allt? Jo, jag tror det. Nu då? Sminket, jag kan ju inte komma till mötet utan smink. Springer till badrummet. Visst, ja, har fortfarande glasögonen på. Måste stoppa i linserna. Skit också, det tar sådan tid!!! Tvättar händerna snabbt och fipplar i linserna. Det gick ju bra. Vad är nu klockan? Oh, hjälp! Det är ju så VIKTIGT för mig att jag kommer i tid idag. Jag bedöms på första intrycket. Drar några drag med mascaran och sätter på läppstift. Det får duga. Är jag klar nu? Har jag stängt altandörren? Småspringer för att kolla detta plus alla andra dörrar, datorn är avstängd, spisen av, strykjärnet urdraget ur jacket. Fattar tag i väskan och rusar ut i hallen, på med skorna. Tar nycklarna från

sin plats. Var har jag gjort av bilnycklarna? I andra väskan. Var är den!?? Springer tillbaka till sovrummet där jag hittar väskan. Ja, där är bilnycklarna. Hoppas inte det blir för skitigt i lägenheten av skorna. Ut ur huset, larmar på. Ut till bilen. Har posten kommit ännu? Jag hinner kolla. Nej, förresten, inte så viktigt. Sätter mig i bilen och startar den. Yes, den startar. Vad är nu klockan? Tio i. Då har jag tio minuter på mig att köra till stan, parkera och ta mig till AF. Det bör funka om jag har flyt vid trafikljusen. Kör iväg. Prick på utsatt tid står jag i receptionen. Punklig som alltid.”

Min kommentar:

Korta meningar som påminner snabb andhämtning, som man har när det är bråttom. Innehållet handlar också om att ha bråttom.

Korta meningar ger ofta känslan av snabbhet.

Utropstecken, flera frågetecken på rad och versaler ger en känsla av panik, av brådska. Man kan på så sätt se att stil och innehåll samarbetar.

Långsam text

”Jag vaknar och sträcker på mig i sängen. Oh, det är lördag, så underbart. En hel helg ligger framför mig och jag har ingenting inplanerat. Jag ska bara sköta om mig själv och må bra hela helgen. Dagen börjar med att jag dricker mitt rumsvarma vatten som står i en karaff på nattduksbordet. Det gör gott för både kropp och själ att börja dagen med ett glas vatten, har jag lärt mig av viktcoachen. Sedan funderar jag en stund över vad jag ska tillbringa dagen med för att må så bra som möjligt. Först ska jag dricka min goda morgondrink bestående av banan, mango och apelsin alltihop mixat tillsammans. Därefter ska jag gå ut och gå en morgonpromenad, för det är bra för fettförbränningen att promenera före frukost. Jag tar nog min vanliga runda på en timme runt ån och holmen så att jag kan njuta av omgivningarna under tiden jag går. Kanske träffar jag någon trevlig granne på vägen som jag kan stanna och småprata med en stund om väder och vind. Det är så trevligt att komma i samspråk med någon bara sådär apropå. Utan tanke på att ha det minsta bråttom eller någon tid att passa. Det gillar jag. När jag kommer hem från promenaden så ska jag nog koka mig en portion havregrynsgröt. Det är nyttiga kolhydrater som jag står mig länge på och havren är dessutom nyttig på många sätt. Medan jag äter min havregrynsgröt kan jag

passa på att läsa tidningen länge och väl. Därefter kommer jag att tappa upp ett bad och prova det nya skummet som jag köpte på Åhléns i veckan. I badet kan jag ligga någon timma och njuta med en trevlig veckotidning. Efter badet ska jag sätta mig och meditera med tända ljus och min favoritkudde. Jag gäspar och sätter mig upp i sängen. Nu är det dags att börja njuta av dagen, tänker jag och sträcker mig efter morgonrocken som hänger på sin galge i garderoben.”

Min kommentar:

Här har vi betydligt längre meningar. Långa meningar ger ofta en känsla av, att man har tid på sig. Texten handlar om långsamheten en skön morgon.

Kantig/taggig text

”- Tagga ner, knixar Kurt och kraschar rutan
Knastrade kaskad av splitter ritsar mörkret
Dykande dolkar av glas
- Snuten, dra! Kreverade Sixten och sticker
Grus gnisslar mot våt asfalt
Skrikande siren ekar falskt mot betong
Vassa ögon ser
- Trappan! Vrålar Kurt
Rappa fötter smattrar i tunnelloppet
Hård strid testar rutten frukt med kniv
Sixten trixar, tappar allt
Kurt piskar vidare
Skräcken skär ishackan rakt genom bröstet
Morgondagen ristar förlustens runor i sten”

Min kommentar:

Här är många ord så kallade ”takete-ord”, det vill säga de känns fyrkantiga i munnen när man säger dem högt. Texten handlar om förstörelse, dolkar, jagande, poliser, rädsla. Så här kan man säga att stil och innehåll samarbetar.

Mjuk/rund text

”Varma var min barndoms dagar.

Fyllda till brädden av ångande mjölk i rena spänner.
Lena juver och mjuka mular.
Doftande fång av hö.

Värmande eld och jäsande deg.
Smektes samman till runda bröd ur den heta ugnen.
Smältande smör och silkeslen honung.
I pappas trygga knä.

Varma var min barndoms dagar.
Smakade av sommarvarma bär i kladdig hand.
Surrande flugor och kliande mygg.
Fick aldrig rum hos mig”.

Min kommentar:

Här är många ”maluma-ord” som ger en rund känsla. Ord som ”varma” och ”rum” känns runt och mjukt i munnen. Även ”o”-ljud. ”ä”-ljud, ”ö”-ljud (”smör”)

Svenska språket tycks över huvudtaget ha mer runda ord än kantiga.

Ämnet varm, trygg barndom ger en mjuk känsla.

Som du ser så förstärker stilen innehållet, det blir ännu mera mjukt och runt. Ett bra sätt att kolla detta är att läsa sina texter högt.

Gustave Flaubert läste sitt manus högt när han skrev på romanen ”*Madame Bovary*”. Han ville att stil och innehåll skulle stämma. När han beskrev en balscen var han noga med att välja ord som förstärkte känslan, intrycket av svepande kjolar, glitter, dansens rörelse med mera. Han läste högt och lyssnade till ordens klang och meningarnas rytm .

För mig handlar detta mycket om musikalitet. Musikaliska människor verkar ha en intuitiv känsla för att skriva på det här sättet, men jag är övertygad om att även den som är omusikalisk kan öva upp denna medvetenhet, bland annat genom att läsa högt för sig själv och varför inte för någon annan (musikalisk person) som kan komma med inpass.

Uppvärmningsövningar

- 1) Skriv en ilsken text om någon du är arg på eller något eller någon du hatar. Ta i så mycket du kan! Skriv i 5 minuter.
- 2) Skriv en snäll och mild, kanske kärleksfull text om något du tycker om, något som är behagligt. Strunta i om det känns "smörigt", ta ut svängarna. Skriv i 5 minuter.
- 3) Skriv en monolog (det vill säga som pratar högt) där en person pratar om något som hon/han hatar men pratar älskvärt och gulligt om. En falsk monolog, helt enkelt. Skriv i 7 minuter.

Övningar som förklaras i nästa lektion

- 4:1 Gå upp på din vind och sätt dig där. Ta med dig skrivblock och penna. Ha en lampa tänd. Om du inte har en vind så gå ner i källaren. Sitt där så länge du behöver. För ett protokoll, det vill säga skriv ner allt som du ser, hör, luktar, känner (till exempel underlaget du sitter på). Har du varken vind eller källare så gå ut och ställ dig i ett gathörn, på en gård eller någon annan plats där det finns ljud, ting, spår från människor.
- 4:2 Nu har du lämnat vinden. Läs igenom ditt protokoll och skriv sedan en miljö-beskrivning utifrån det men minska ner till cirka en fjärdedel. Skriv det som en text, ej som protokoll. Du kanske märker att det inte får plats med allt det du skrivit ner i protokollet.
- 4:3 Läs texten som du har skrivit utifrån "protokollet" från vinden/källaren. Placera en pojke/flicka i den miljön och beskriv omgivningen (vad han/hon ser, hör, känner luktar) genom hans/hennes ögon. Få in, om du har lust, i texten varför han/hon befinner sig där, så blir det en berättelse.

- 4:4 Läs novellen *Pälsen* på sidan 52. Notera hur miljöerna beskrivs där. Läs scenen när Dr Henck söker upp Richard på hans kontor. Får du en inre bild av kontoret, trots brist på beskrivning i texten. Om du får det, hur kommer det sig? Du kan också titta på slutet, där Hencks hem beskrivs.
- 4:5 Titta på hur personerna beskrivs i novellen *Pälsen*. Titta på scenen på Richardts kontor och på slutscenen i rummet hemma hos Henck: vad får vi veta om honom och om Henck? Titta på deras sätt att prata, står det något om kroppshållning, om hur de sitter på en möbel? Vad säger de och hur säger de det?
- 4:7 Fundera över hur man kan ge information om en person i en text. Tänk på vad du gjorde i första övningarna, då du gestaltade.

👉 Kom ihåg

Var inte för duktig, prestera inte. Skriv bara på!

Fördjupningsövningar

- 1) Har det varit roligt att skriva dina texter i det här programmet?
Om svaret är "ja", beskriv gärna vad som varit roligt, och varför.
Om svaret är "nej", fundera över varför och skriv ner det.
- 2) Kommer det upp överraskningar när du skriver? Saker du inte visste om dig själv? Hur känns det? Bra eller dåligt? Blir du glad, känns det bra eller får du ångest?
- 3) Har du kunnat ta dig tid till varje-dag-texterna och till övningstexterna? Om inte, vad är det som gör att du inte får tid? Är det du själv eller någon annan? Skriv ner hindren i listform, kolla vilka du kan göra något åt.
Om du känner motstånd, stress eller oro, fundera på varför? Vad är det för känslor som dyker upp?

– *Lektion 5* –

I FÖRRA LEKTIONEN fick du öva dig på miljöbeskrivning och personbeskrivning. Du fick samtidigt använda dig av sinnen när du satt där på vinden (eller i källaren).

Här kommer en elevtext som jag tycker visar hur levande resultatet blir när man beskriver en miljö med hjälp av sinnen:

”Det kändes kallt och fuktigt. Ena glödlampan var sönder så hon försökte att vänja ögonen vid halvmörkret på vinden. Det var längesedan hon var här uppe. Det luktar damm och lite instängt. Hon kryssade långsamt mellan sakerna som låg på golvet. Vinden var ett enda stort rum och det var fyllt med lådor, garderober, möbler och leksaker. Hon satte sig ner vid en kista som stod mitt i rummet. Tystnaden var total. I hörnet stod en käpphäst lutad mot väggen den kastar en lång skugga mot golvet. Hon minns den där hästen. Hon minns när hon och hennes syster fick den. Den hade legat i ett blommigt stort paket. Bra detalj Hon reste sig upp och lyfte upp den. Ena örat var bortslitet. Det hade skett under de otaliga bråk om hästen och vem av dem som skulle ha den. Hon strök den sakta över manen. Den var dammig. Hon ställde tillbaka den mot väggen. Hon gick återigen till kistan. Den var dammig och när hon öppnade på locket kom en instängd lukt emot henne. Hon tittade ner i kistan och de saker som låg där. Alla dessa minnen tänkte hon. Allra överst låg det en kappa och hon tog upp den. När hon tog på sig den kände hon svagt doften från sin mammas parfym. Dofte fick det att hugga till i henne av saknad. Hon kröp upp i en rosa fåtölj som stod invid kistan och drog kappan om sig. Hon blundade och lutade sig tillbaka. Hon kände tårarna komma

men brydde sig inte om dem. Hon strök med handen över kappan. Hon mindes hur mamma såg ut när hon hade den på sig värmen, leendet. Hon såg i det lilla fönstret på gaveln att det hade blivit mörkt ute. De andra undrade säkert vart hon hade tagit vägen. Hon öppnade ögonen och tittade sig ännu en gång omkring. Hon undrade vad som fanns i alla lådorna och vart alla möblerna kom ifrån. En del av dem kände hon igen men inte mycket. Hon reste sig upp och gick fram till en spegel som stod lutad mot några kartonger. Den var otroligt vacker med snirlig guldrum. Hon såg sin spegelbild i den dammiga ytan. Kappan satt perfekt på henne. Tänk om mamma hade levt nu. Hon skulle ha kunnat berätta om sakerna som stod här, alla dessa övergivna saker. Hon bestämde sig för att gå ner igen. Hon tog av sig kappan men efter en viss tvekan lade hon den över armen. Den fick följa med ner. Ner till den levande världen.”

Du kanske har tittat på miljöbeskrivningarna i *Pälsen*? De är inte så utförliga, eller hur? Ändå får man en bild av hur det ser ut. Man behöver alltså inte använda så mycket text för att förmedla en miljö, det kan räcka med få, väl valda detaljer.

Du kanske också har tittat på hur personerna beskrivs i ”Pälsen”. Du har säkert dragit flera slutsatser utifrån deras sätt att vara, sitta, prata. Framför allt i slutscenen i ”Pälsen” där Rickardt sitter i fåtöljen och Henck längst ut i sin egen soffa. Vem har där intagit faderns självklara plats i rummet?

Du har antagligen funderat på vilka sätt man kan ge information om en person i en text.

Knepen är många. Man kan beskriva en persons bakgrund genom valet av namn. En man från överklassen heter sällan Ronny. En flicka som fått namnet Månstråle ger oss tankarna att hennes föräldrar är ovanliga. Man kan berätta mycket om en person genom valet av yrke, sättet att prata (språket färgas av ålder, kön, samhällsklass, yrkeskategori, social status) hur hemmet ser ut, vad personen äter, vad hon eller han har för vänner, hur hon eller han reagerar på krävande situationer. Det finns, som du ser, många sätt. Och fler än de jag nämner här. (I lektion 2 fick ni för övrigt pröva på detta i övningarna med persongestaltning.)

Uppvärmningsövningar

- 1) Skriv om mataffären där du ofta handlar, hitta gärna på, lägg till med din fantasi när det gäller personer som brukar handla där, personal, saker som säljs. Du har 7 minuter på dig.
- 2) Välj en av dina grannar som du inte känner och låt han eller hon skriva i sin dagbok om gårdagen. Acceptera dina infall, bejaka din fantasi eller eventuella brist på inspiration, grannen kan ha haft en osedvanligt tråkig dag eller en annorlunda dag. Skriv i 10 minuter.
- 3) Skriv början på en helt ologisk, konstig bok, skriv ungefär en halv boksida, det vill säga cirka 300 ord. Skriv gärna fort. För att räkna ord i Word går du upp till Verktyg i menyn högst upp och sen ner till Räkna ord.

Övningar som förklaras i nästa lektion

- 5:1 Beskriv en nära släkting som ett djur, typ: Min pappa är som en tax. Med korta ben ... och så vidare
- 5:2 Skriv vidare på meningen "Du är som en teflonstekpanna" på ett negativt sätt.
- 5:3 Skriv vidare på "Du är som ett vinglas" på ett positivt sätt.
- 5:4 Beskriv ett landskap från ett tågfönster. Landskapet och vädret ska beskriva personens sinnestillstånd. Du får inte säga nåt om HUR personen mår, helst ingenting om personen som betraktar. Beskriv bara vad han/hon ser genom tågfönstret. Du använder dig således av en natur och ett väder som speglar hans/hennes känslor. Undvik att ha med personer i landskapet. Bli inte rädd om du inte förstår vad jag menar: hugg bara tag i övningen. Här får du troligen klura en del, så du får 12 minuter på dig.

5:5 Skriv om en människa i du-form, fast du ska beskriva ett träd istället.

5:6 Skriv en kärleksdikt som inte behöver rimma.

Här kan du behöva mer tid än 5 minuter. När man skriver om kärlek är det så lätt att halka in på utslitna klicheéer så som hjärta och smärta och tårar som rinner. Försök verkligen att hitta andra, personliga liknelser. Skriv i högst 12 minuter.

– *Lektion 6* –

I ÖVNINGARNA I förra lektionen fick du pröva på att skriva liknelser, metaforer och symboliskt.

Metaforer, liknelser och symboler handlar till stor del om bildspråk. De kan vara bra att ta till när man vill förmedla en känsla som man inte kan beskriva direkt i ord. Då tar man alltså till en bild, går en omväg via bilden för att väcka associationerna hos läsaren.

Liknelser och metaforer är vanligt i dikter, särskilt i kärleksdikter. Symboler är vanliga i till exempel Bibeln.

Metaforer och liknelser

Ett exempel på en metafor är: ”Du är en ros”

Ett exempel på en liknelse: ”Du är som en ros”

I vardagsspråket använder vi många metaforer som blivit ganska utslitna: ”Tala ur skägget”, ”Bryta isen” ”Fräsch som en nyponros” och så vidare.

För många författare verkar det vara en njutning att hitta en liknelse eller metafor som beskriver en känsla, en liknelse som är egen, alltså inte utsliten.

Här en dikt från förrförra seklet: ”Notturmo” från 1885 av *Ola Hansson*:

”Hembygd, du är
som en älskande kvinna,
ren och skär
som den jag vill vinna.
Ögonen sluter jag,
Huvudet lutar jag
Mot dina knän. Att leva
Mig lär!”

Liknelserna här känns ganska slitna för oss, eller hur? Vi har hört dem förut.

Bildspråket (metaforerna) från Höga Visan kan kännas exotiskt för en svensk läsare:

”Vad du är skön, min älskade
vad du är skön!
Dina ögon är duvor
Bakom din slöja.
Ditt hår är som en flock getter
Som strömmar utför Gileads berg.
Dina tänder är som en flock tackor
Som stiger ur badet för att klippas,
Alla har tvillingar
Ingen är utan lamm.
Som ett klarrött band är dina läppar,
Din mun är ljuvlig.
Som ett kluvet granatäpple skimrar din tinning bakom slöjan.
Som Davids torn är din hals
Med rader av stenar,
Där tusen sköldar hänger
Och kämparnas alla koger.
Dina bröst är som två hjortkalvar,
Som gasellens tvillingkid,
Betande bland liljor
/.../”

Den nutida isländska författaren *Vigdís Grimsdóttir* har ett starkt bildspråk:

”Jag heter Isbjörg.

Jag är ett lejon.

Rättvisans svärd blänker i luften. Mörker. Det guldbeslagna fästet glimmar. Stjärnorna faller. Den glänsande vita eggen skälver.

Gnistor flyger. Svärdet svingas runt mig. Jag böjer mig inte fastän sången ljuder:

Öga

För öga

För tand

För tand

Böjer mig inte fastän den ständigt upprepade sången kräver min ångest. Fodrande som ett vilddjur. Krafisar efter den och spärrar upp sitt gap. Jag ger inte den klingande sången min ångest.

Fruktar varken det glittrande svärdet eller sången. Jag skrattar. Den skrikiga ramsan får gärna mala på i all evighet för min del.

Men mitt skratt tystnar. Min sträng darrar. Jag fruktar en annan sång. Ett annat svärd.

Mitt livs sång är högröstad. Glupsk. Gnisslar. Dess svärd matt. Fästet rostigt. Jag fruktar det ändå som en levande begravd tiden och tystnaden.”

Ur romanen ”Jag heter Isbjörg. Jag är ett lejon”

Symboler

Ingen har kunnat undvika de konventionella symbolerna: hjärtat, korset, segelfärden - de vanligaste symbolerna i dödsannonser fram till ganska nyligen (nu ersätts de ofta med dragspel, fotbollar, nallar och annat mer personligt) I nattdrömmarna har vi symboler, ofta tydliga, ibland mer svårtolkade.

Symbolerna kan vara allmänna eller personliga.

Symboler kan användas för att förtydliga ett budskap. I bibeln används de som ett pedagogiskt medel, för att få igång tankarna hos läsarna.

I en annan berättelse om en man som samlar dyra bilar kan bilarna symbolisera hans egen kraftlöshet. Eller friheten han alltid saknat. Och så vidare.

Du fick en övning i att beskriva en människas inre genom att använda sig av naturbeskrivning. Genom att beskriva vad personen såg genom tågfenstret. Naturen fick alltså symbolisera det inre. Så här blev en elevtext:

”Tåget dunkade sig sakta igenom landskapet. Nedför fönsterrutan i kupén rann regndropparna sakta nedåt. Över himlen jagade tunga gråa moln varandra. Nästan tryckte sig mot marken. Sjön som passerades såg kall och oinbjudande ut. Det gick knappt ens att ana andra sidan i regndiset och dimman. Skogens granar såg mörka och blöta ut. Kanske kunde de ge något skydd längst in vid stammen, kanske inte. Fortsatte förbi en hage. Fåren gick där med sänkta huvuden, betade och såg ut att frysa i vätan. Flockdjur, i egna tankar gnagandes på varsin grästuva. Producerade sin ull, för att andra skulle kunna bli varma. Vad fick de tillbaka? Den röda stugan i skogsbrynet såg mer inbjudande ut i sin ödslighet. Säkert utan både el, värme och vatten. Röken ur skorstenen tydde på en öppen spis inuti. Rykande varm, men ändå instängd och under kontroll. Så annorlunda. Regnet såg inte ut att upphöra. Verkade fortsätta en hel evighet. Kanske en ny syndaflod. Kanske skulle den skölja över tåget, låta det försvinna. Ingen skulle någonsin få veta vart det tagit vägen. Kvällen var på väg. Mörkret att sänkte sig. Kompakt, svårt att se igenom. Ogenomträngligt som en mur. Det enda som fortfarande gick att urskilja var regndropparna på fönsterrutan. Kalla, gråa, oinbjudande.”

Min kommentar:

I den här texten har författaren valt ut landskap och väder och sedan lagt till en egen subjektiv uppfattning om det hos huvudpersonen som tittar ut. Det blir väldigt tydligt vilken sinnestämning tågresenären befinner sig i.

Uppvärmningsövningar

- 1) Fyll i på de tomma raderna på denna lekfullt erotiska diktövning. Du har fem minuter på dig.

Mina lår är portar som
Min mage är en masugn som
I mina skuldror göms vingarna som
Mina händer gråter när
Mitt hår flyter ut på
Jag eldar mina brasor med
Jag samlar de dödas ben och
Jag ylar ofta i

- 2) Sväng ihop en berättelse med hjälp av Ann Ljungbergs storybyggare:
<http://www.ordenrunt.se/pages/byggstory.htm> Skriv sen utifrån det du fick fram under 12 minuter.
- 3) Sätt på radion och välj en musikkanal där någon sjunger på svenska eller engelska. Skriv ner en mening från sångtexten som du uppfattar det (det gör inget om du hör fel), sen skriver du utifrån denna mening och fortsätter skriva snabbt, utan att fundera eller lyfta pennan, under hela låten. Sluta skriva när låten är slut.

Övningar som förklaras i nästa lektion

- 6:1 Beskriv din morgon från det du stiger upp ur sängen tills du är framme på ditt arbete/din kurs eller var du nu ska. Skriv i jag-form, presens (till exempel "Jag vaknar klockan sju"). Skriv i högst 10 minuter.
- 6:2 Skriv samma text som i övningen innan men nu skriver du i tredje person: hon eller han, och du skriver i dåtid, alltså i imperfekt (till exempel "Hon vaknade klockan sju"). Ta den tid du behöver.
- 6:3 Jämför skillnaderna mellan de två texterna du nyss skrivit. Vad händer med en text när du skriver i presens/nutid och när du skriver i imperfekt/dåtid?

- 6:4 Skriv i jag form om en gammal stols funderingar över familjen som äger stolen. Skriv i högst 15 minuter.
- 6:5 Skriv i tredje person om en mås som flyger över ett samhälle. Skriv i högst 15 minuter.

Fördjupningsfrågor

- 1) Vet omgivningen, det vill säga vänner och bekanta om att du arbetar med det här programmet? Om svaret är "ja", känns det okej eller stressar det dig att de vet? Varför stressar det dig i så fall?
Om svaret är "nej", känns det bra? Varför? Varför inte?
- 2) Får du stöd av din familj eller/och flickvän/pojkvän/maka/make/sambo till att avsätta tid för ditt eget skrivande? Om "ja" – grattis! Om "nej", vad får det dig att känna? Besvikelse? Skam? Fundera på om du kan göra något åt saken, och skriv ner det.
- 3) När du skriver dina varje-dag-texter och övningarna, hur känns det? Får du lust att skriva mer, eller blir du uttråkad? Stressad? Orolig?
Om du får lust att skriva mer, fundera över hur du ska realisera det, var, när, hur? I ett block? På blått papper? I datorn? På morgonen? Kvällen? Natten? Åka bort och skriva?
- 4) Har du skrivit flödesmässigt, som du gör i varje-dag-texterna, även på kvällar och helger, på eget initiativ? Om inte, längtar du efter det? Kan du få tid och ro att göra det?
- 5) Känner du någon kreativ person i din omgivning som du kan inspireras av? Någon som fått in kreativiteten i sitt vardagsliv? Eller vet du någon känd person som du kan inspireras av, som du vet är kreativ i sin livsföring, som du läst om? Om du inte inspireras av kreativa människor, kanske du är rädd för dem? Vad är du rädd för, i så fall?

– Lektion 7 –

OM DU HAR gjort övningarna från förra lektionen har du förmodligen upptäckt att det blir en viss skillnad om man skriver i dåtid eller nutid. Du har också sett hur olika det blir om du skriver i första person eller i tredje person.

I skrivarsammanhang pratar man om tempus och berättarperspektiv.

Vi tittar på några elevtexter här nedan:

”Måsen hade flugit flera timmar i sträck och började bli trött i vingarna. Visserligen hade hon en viss vana vid det här laget efter ett flertal långresor. Den sista biten hade varit över ett hav och hon hade landat för att svalka sig i vattnet en stund innan hon fortsatte sin flygning. Nu skymtade hon land och såg silhuetten av ett medelstort samhälle beläget precis vid kusten. Fint, tänkte hon, då kan jag snart landa en stund och få lite mat i skrovet. Bebyggelse betydde människor och människor befann sig ofta på någon av de otaliga uteserveringarna som slagits upp över sommarmånaderna. Hon flög in över kustlinjen och blickade ned på alla båtar som låg förtöjda i småbåtshamnen. Där var motorbåtar och segelfartyg i alla storlekar och modeller. Det såg ut att vara en riktigt gemytlig liten hamn som sträckte sig över större delen av samhällets södersida. Den resterande delen såg ut att vara ett varvsområde med kranar och oljetanks. Dit ämnade hon inte flyga utan satte kurs in över centrum av samhället.

Hon såg kyrktornet som reste sig över alla andra byggnader i den lilla staden. Den låg ungefär mitt i centrum och var en gammal medeltidskyrka. Alldeles framför kyrkan bredde ett

stort torg ut sig. Här trängdes dussintals marknadsstånd med varandra. Där var grönsaker, frukt, blommor, kläder och skinnväskor för att nämna några. Handlarnas röster hördes enda upp till måsen och de tävlade med varandra om att locka kunder till just sina stånd. Väster om kyrkan låg den äldre stadsdelen, den som kallades gamla stan. Där låg husen tätt, tätt och var målade i vackra färger såsom gult, terrakotta och grönt. Även ett och annat blått hus kunde hon skymta och det var verkligen inte en färg som passade in i omgivningen, tänkte hon. Öster om kyrkan låg alla butiker i samhället. De samlades längs en gågata som sträckte sig från torget enda till samhällets utkant. Norr om kyrkan låg bostadsområden med små villor med gamla tomter fyllda av fruktträd. Där låg också några radhus och ett par hyreshus. Här bodde flertalet av barnfamiljerna i samhället. Singlarna bodde i någon lägenhet antingen i den gamla eller nya delen av stan.

Nåväl, nu började måsen få nog, även om det var ett vackert panorama hon hade under sig. Hon kände hur hungern slet i magen och strupen var torr som sandpapper. Det var dags att skaffa lite föda. Måsen satte kurs mot en uteservering som var belägen strax intill gågatan. Nästan alla bord var upptagna och hon landade på tryggt avstånd en bit utanför på gatan. Där var faktiskt två måsar till som försåg sig. Typiskt, tänkte hon, nu är jag inte ensam om godsakerna. Då blir det först till kvarn som gäller. Jag kan ju bara hoppas på att de andra snart är mätta och belåtna så att de flyger härifrån. Hon gick med vaggande gång, som en and, fram till trottoaren som löpte längs med uteserveringens trästängsel. Med öppen näbb ställde hon sig avvaktande intill de närmaste borden. Hon flaxade till lite grann med vingarna för att påkalla uppmärksamhet och gav till ett litet skrikigt läte. Så, där kom den första belöningen. En ung flicka kastade till henne några smulor av sin halvätta baguette. Hon kastade sig över dem som en hök som kastar sig över sitt byte. Hon slängde en blick över axeln och såg att de andra måsarna lyfte och flög därifrån. Det passade henne utmärkt, då hon på det viset slapp att dela med sig eller slåss om maten. Efter ytterligare några brödsmlor samt några bitar ost och skinka kände hon sig åter mätt. Hon flaxade med vingarna, lyfte och satte kurs mot torget där hon hade sett en fontän. Väl där landade hon på kanten av den, böjde sig fram och släckte törsten i det ljumma vattnet.

Perfekt, nu ska jag vila ett slag innan jag flyger vidare, tänkte hon och lade sig tillrätta på kullerstenarna intill fontänen.”

Min kommentar:

Här ser man vilket panoramaperspektiv det blir om huvudpersonen i en text är en mås. Måsen kan flyga högt och få stor överblick, för att sedan närma sig marken och ”zooma in”, beskriva från närmare perspektiv.

Tempus: dåtid

När man skriver i imperfekt (dåtid) ger det ofta en känsla av översikt och eftertanke. Här är det dessutom översikt rent fysiskt: berättelsens huvudperson, den genom vars sinne vi får ta del av berättelsen, är en fågel som flyger över en stad.

Berättarperspektiv: tredje person

Att skriva i tredje person, som här ovan, är det vanligaste sättet.

Det är praktiskt att skriva i tredje person. Då kan vi ta del av personens tankar men också av författarens perspektiv. Man kan till exempel skriva ”Det är en solig och vacker dag, men det tycker inte Stina.” När man skriver i tredje person har man stor frihet att beskriva det som inte huvudpersonen ser, så som miljöer.

När man skriver i tredje person kan man både få känsla av närhet och känsla av distans.

Här är en elevtext om en stol:

”Så var det dags igen, då... dammiga kläder – uff. Den där skjortan borde verkligen gått i tvätten hörru, bööörk... ingen deodorant i världen kommer att hjälpa dig i morgon, gosse!

Luktar nästan lika illa som Patrons ridkläder brukade göra på sin tid - piss, whisky och våt hund. Eller som i ungdomen ... Madames tunga krinoliner i vattrat, kinesiskt siden. Inget man stoppade in i en tvättmaskin direkt, om det än hade funnits någon. Men på den tiden stank de ju lika illa allesammans. Snusade och nös gjorde de och tryckte in sina stinkande näsdukar både här och därför ... Skulle man gå på visit så slängde man bara på lite mer

puder på den loppätna peruken och täckte kroppen med parisisk Eau de Cologne så vips var man klar.

Vips förresten, de där kläderna tog sin modiga tid att montera, även med hjälp av horder av kammarjungfrur som slet så de blev blå i synen bara av att häkta fast livstycket och dra åt korsetten. Jojo, Madame hade erkänt generösa former och en uppskattat generös barm ... hmmm, många klåfingriga herrar som sökte sina fingrar ner i den!

På den tiden var man i alla fall långt ifrån tillvaron som eländig snedskavd klädsamlare, undanställd i hörnet av ett trångt och unket förtorssovrum. Satan, vad det kliar i maskhålen! Då var det glans i den pärlgrå färgen och alla snidade rosetter satt på sin plats. Salongens givna prydnad, tillverkad i Kungliga Huvudstaden och ståtlig morgongåva till Madame av hennes salig far.

Tillsammans med ett helt salongsmöblemang visserligen, men vart de andra tagit vägen genom årens lopp, det har jag inte en aning om. Den siste jag såg var min tvillingbror, en nästan lika stilig karmstol som moi, men han hade farit rysligt illa i den nesliga flytten från Storbacka, stackarn och kastades på tippen någon gång i mitten av nittonhundratalet. Synd, för vi var ett rasande trevligt par där vi stod i Madames salong, som rakryggade drabanter sida vid sida om ett litet pellarbord i stora fönstersmygen. Stiliga herrar, med stramt spänt linnetyg över de välstoppade sitsarna ... Stiliga herrar fanns det förresten gott om på den tiden. Överstar, fänrikar, majorer och en och annan fet biskop. Särskilt sedan Madame blivit änka och höll hov med sina hiskeliga döttrar. Många heta skamgrepp och förstulna ord har växlats i den fönstersmygen, jag rodnar vid bara minnet ...

Annat är det nu. Avancemanget in i sovrummet hos herr Jerker i Hjorthagen har inte direkt bidragit med något av intresse. Kanske är det åldern, jag tycker förfärligt mycket om att sova nu för tiden – när inte trämasken besvärar mig - eller kanske är sanningen den att herr Jerker är en ganska intetsägande och trist person. Inga fartfyllda fruntimmer eller vilda fester, inga nattliga överläggningar om världspolitik, dolska planer eller berusad skaparvanda - har karln ett liv över huvud taget? Det skulle väl bestå av den där lilla snipiga saken som kommer hit om helgerna med sina eviga sushimiddagar, beiga färgkartor och trista bomullstrosor. Här trodde man att en flytt till den Kungliga Huvudstaden, nåja i alla fall i närheten av den, skulle

innebära lite av ett återträdande till forna glansdagar. Äntligen mitt i händelsernas centrum efter att ha ruttnat bort i en fuktig källare i många år. Patrons lilla missöde ... förbannelse över den karln! Spelade och söp bort hela godset och både sin och hustruns förmögenhet. En sån skam, att bli satt på undantag i alla dessa år ... hmmm, IOGTs möbelförråd. Om inte kåken slutligen förklarats sanitär olägenhet och rivits, så hade man blivit ett med gråsuggorna därnere. Det kryper över hela mig bara jag tänker på deras små kalla, raspande fötter ...

Nej, nu verkar det bli sängdags i alla fall. Där kom den sista strumpan med hål på tån. Den beiga lilla människan verkar slå på stort i kväll med supé i pappkartong och tevemys i sängen. Varför denna plötsliga charmoffensiv? Herr Jerker verkar positivt överraskad över detta djärva tilltag och ser mer tillfreds ut än han gjort sedan den där gången för två veckor sedan när hon ofint påpekade hans tilltagande tunnhårighet ...

Och så åker bomullstrosorna. Jaha, man har ju varit med förut. Den stackarn är redan ute ur leken. Det blir villa i yttre förorten, höga amorteringar, beiga färgprover, ungar och pälsig goldenretrievervalp med tuggbehov och ohh - kisseproblem. Jag känner det yttre färglagret krulla sig redan. Varför kan inte dessa trista människor ägna sig åt något aningen mer intressant? Aningen mer oförutsägbart? Ett lite mer ... lustfyllt liv ...

Lika bra att hålla sig vaken en stund till, det blir snart Antikrundan på teve och de verkar inte bry sig ett skvatt om vilken kanal som surrar där i hörnet. Kanske kan man få chansen att se Knut Knutsson kärleksfullt smeka någon åldrande byrå med fuktig blick. Den mannen vet vad kärlek vill säga... som han rullar på ärren... lite grand som den där stilige majoren som Madame en gång ... hmm ... Som sagt, en stilig karl den där ... Knutsson ...”

Tempus: nutid

När man skriver i presens (nutid) får man ofta känsla av att det går fort. Man får en direktupplevelse – här och nu. Berättelser skrivna i nutid är även ofta skrivna i jag-form (första person singularis).

Berättarperspektiv: jag-form

Jag-formen ger ofta en känsla av direktitet och närhet. Som läsare identifierar man sig snabbt med huvudpersonen. Man går så att säga in i personens huvud, och till skillnad från att berätta i tredje person, kan man inte se något annat än det som ses av huvudpersonen. Man får också ta stor del av personens (här stolens) sätt att uttrycka sig.

Och tänk vad fantastiskt det är med litteratur: utan att ens tänka på det har man som läsare levt sig in i en stols tankar och temperament och man känner sympati!

Jag-formen har även sina begränsningar: det skulle till exempel vara svårt att få in en bild på hemmet utifrån, på grund av stolens snäva perspektiv.

Uppvärmningsövningar

- 1) Välj slumpmässigt ett stjärnteckens horoskop (finns i dagstidningar och veckotidningar eller på denna hemsida: <http://astrologi.expressen.se/hj>)
Välj stjärntecken slumpmässigt, det måste alltså inte vara ditt eget. Skriv en berättelse utifrån horoskopet. Skriv i 7 minuter.

- 2) Fyll i fort och spontant:

Jag minns..... Då

.....

.....

Jag minns..... Då

.....

.....

Jag minns..... Då

.....

.....

Övningar som förklaras i nästa lektion

- 7:1 Skriv en text på cirka 1-1 ½ A4 (motsvarande) dubbelt radavstånd om hur du kommer hem från en date med en internetkontakt.
- 7:2 Skriv en lika lång text om ett gräl som vänder till att det grälände paret istället känner kärlek för varann.
- 7:3 I den här övningen ska du leta fram en av dina varje-dag-texter där det finns en huvudperson.
Du ska låta huvudpersonen, alltså den som texten handlar mest om, ta ett beslut under berättelsens gång och det beslutet påverkar berättelsen, vad som kommer att hända alltså.
Ägna gärna någon minut innan åt att tänka ut vad det ska vara för beslut och vad det kommer att leda till, sen sätter du igång att skriva utan uppehåll.
Skriv minst motsvarande 1 ½ A4 sida dubbelt radavstånd.

– *Lektion 8* –

Vändpunkt i en novell. Början, mitt och slut.

ATT HA EN inledning i en historia som sakta går uppåt mot ett klimax som innebär en vändpunkt för huvudpersonen och sedan tonar ner mot ett avslut, kallas för anglosaxisk dramaturgi. Kurvan är mycket vanlig i filmberättelser. Berättelsen går mot sin högsta punkt och tonar sen ner. Det finns ett mått av problemlösning i den här modellen.

I noveller får det oftast inte plats med mer än en, två vändpunkter. I en film kan det vara många små vändpunkter på väg mot den stora vändpunkten.

Vändpunkterna kan vara mycket tydliga eller ganska otydliga.

Man kan ju berätta en historia på många sätt. Detta är ett av sätten, och troligen det vanligaste. Det finns de som påstår att modellen är manlig, att den påminner om mannens väg mot utlösning ... medan en kvinnlig dramaturgi skulle vara mer cirkulär, utan något större klimax utan många små. Utan att man direkt löser ett problem.

I en typisk veckotidningsnovell står det helt klart vad en vändpunkt leder till.

Exempel:

”Gabriella lade på luren. Hon kände sig jublande glad. Hon hade fått jobbet! De ville ha henne! Plötsligt var det som att alla bekymmer försvann. Det gjorde inget längre att hon inte lyckades på uppkörningen. Nu kände hon hopp om livet igen.”

Vändpunkten här är telefonsamtalet. Det leder till att hon känner hopp igen.

Men i en novell av novellförfattarna *Raymond Carver* eller *Ernest Hemingway* är det klurigare. Där kan det vara upp till läsaren vad vändpunkten leder till, det blir en tolkningsfråga. Det framgår inte lika tydligt.

Uppvärmningsövningar

- 1) Föreställ dig en skrånande bebis, en officer och en kvinnlig TV-hallåa inne på en i övrigt tom lunchrestaurant. Skriv under 7 minuter vad som händer. Följ alla spontant infall, låt det bli tråkigt om du känner dig oinspirerad.
- 2) Skriv de sista stycket på en roman som inte existerar. Skriv i 7 minuter.
Om du vill kan du börja stycket så här: "Och så gick det till när ..."
- 3) Skriv fritt i 3 minuter på temat "Mitt liv som ...". Välj något av förslagen nedan. Sen byter du till nästa och skriver 3 minuter.

Kom ihåg att texten får bli som den blir, tråkig eller galen eller fyndig eller poänglös.

Mitt liv som ...

matta, hustak, katt, cirkusdirektör, trottoar, sekundvisare.

Sen lägger du till adjektiv (arg, sorgsen etc) som du ser nedan och skriver om texterna igen fast nu klämmer du in en massa adjektiv och adverb (tokigt, snabbt, långsamt etc):
arg matta, sorgset hustak, blind katt, militärisk trottoar, velig minutvisare

Övningar som förklaras i nästa lektion

Glöm inte att det är förbud på att du sitter och är duktig. Gör som förra gången: läs övningen, fundera eventuellt en stund, anteckna om du måste, skriv sedan bara på.

- 8:1 Låt två olika personer mötas på busshållplatsen. De känner inte varandra. Något händer. Skriv en dialog mellan dem. Välj nedan vilket motsatspar de utgör (välj alltså ett par, till exempel en som är spontan medan den andre är kontrollerad). Dialogen kan du göra så lång du vill, men skriv på den åtminstone i 5 minuter.
- spontan - kontrollerad
stirrig - lugn
hungrig - mätt
snål - generös
långsam - snabb
- 8:2 Välj ut en av personerna från övningen ovan som huvudperson i en längre berättelse och låta konflikten med motståndaren (det vill säga tjaftet som uppstått mellan dem i dialogen i övningen ovan) leda till en utveckling hos huvudpersonen. Huvudpersonen förändras alltså på något sätt.
- 8:3 Föreställ dig en kvinna som på natten, fullt påklädd, med resväska i handen, lämnar sitt hem. Var ska hon? Varför lämnar hon sitt hem i smyg?
Kvinnan är i konflikt med en annan människa. Vem? Vad har hänt?
Skriv ner en text utifrån detta, i vilken form du vill, under 15 minuter
Du väljer alltså själv om du vill skriva i nutid eller dåtid, i första person (jag) eller i tredje person (hon)
- 8:4 Ta fram *Pälsen* av Hjalmar Söderberg och lusläs: hur många vändpunkter hittar du? Stanna till i texten så snart du kan svara "ja" till frågan: sker det en förändring här (kan vara

en mycket liten förändring inom personen)? Leta alltså efter minsta lilla vändpunkt.

Fördjupningsfrågor

- 1) Kan du dra en gräns mellan ditt behov av att skriva och det vardagliga livet? Får du några funderingar kring detta, så skriv ner det.
- 2) Finns det saker eller situationer i vardagen som ger dig omedelbart lust att skriva? Kan du bejaka det, och genast sätta dig ner och skriva? Om inte, varför?
- 3) Tycker du om det du skriver? Om inte, varför? Och om inte: kan du övertyga dig själv om att det du skriver är okej? Har du lyckats låsa in den inre kritikern hittills? Om inte, kan du komma på ett annat sätt att få tyst på honom/henne?
- 4) Att skriva direkt, utan att reflektera, är att möta sig själv, bra och dåliga sidor. Vem tycker du att du möter? Hur verkar den här människan?
- 5) Har du, i ditt liv, riktat din kreativa energi mot andra människor mycket? Det vill säga uppmuntrat och stöttat deras kreativitet istället för att ta hand om din egen? Gör du det nu också, eller kan du sätta gränser och fokusera inåt på dig själv mer nu? Svara inte bara "ja" eller "nej" utan berätta.

– Lektion 9 –

Konflikter

I FÖRRA LEKTIONEN fick du göra övningar som handlade om konflikter.

Vad är det som får oss att läsa vidare i en berättelse? Det är nyfikenheten på vad som kommer att hända härnäst.

Ett sätt att få saker att hända är alltså att använda konflikter i berättelsen. Det kan vara stora konflikter som rör traumatiska händelser såsom död, skilsmässa, sjukdom, naturkatastrof.

Det kan också vara små konflikter: ”Korv eller blodpudding till middag?”, ”Fira julafton ensam eller med släkten?”.

Konflikt behöver alltså inte betyda bråk.

En berättelse brukar ha en huvudkonflikt.

Amerikanen *Robert McKee* (<http://mckeestory.com/homepage.htm>) säger att det existerar 7 huvudkonflikter:

Människa mot människa

Människa mot henne själv

Människa mot naturen

Människa mot samhället eller omgivningen

Människa mot maskinerna/teknologin

Människa mot Gud

Människa mot det övernaturliga

En konflikt innebär att huvudpersonen utsätts för en prövning och det gör att han/hon förändras eller utvecklas på ett eller annat sätt.

I konflikter pratar man om *protagonist* och *antagonist*.

Protagonisten är oftast berättelsens huvudperson, det vill säga hjälten, den som läsaren känner sympati för. Antagonisten är motståndare till protagonisten, ”fiende”.

I listan ovan med de sju huvudkonflikterna har du protagonisten mot sju olika slags antagonister.

Fundera, om du vill, på exempel på olika händelser inom de sju olika konflikterna. Till exempel: Människa mot människa: En anställd blir mobbad av sin chef. Människa mot maskinerna/teknologin: En pojke blir arg på sin dator och bankar sönder den.

Uppvärmningsövningar

- 1) Skriv om ämnet ”Fyra män krävdes för att bära bort honom”. Växla mellan korta och långa meningar. Börja och sluta med samma mening (Fyra män ...). Skriv i högst 7 minuter.
- 2) Välj ett ord bland de nedanstående och skriv en kort text på det: limpdryga, tvålbacke, korsluva, grässnuva, grolpyre, åthandske, skratkvast med mera. Skriv i högst 7 minuter.
- 3) a) Skriv en dikt om höstlövet's sista tankar. Använd valfritt ur förslagen på olika tillstånd och egenskaper som du hittar här nedan. När du valt ut kan du blunda en stund och tänka dig in i lövet's tillstånd och egenskaper som du valt ut. Välj gärna slumpmässigt. Skriv sen i 5 minuter.

b) Skriv en dialog mellan två hus som är kära i varandra. Gör samma sak här, välj ut husens olika tillstånd och egenskaper och meditera över det en stund innan du skriver. Skriv i 7 minuter.

TILLSTÅND & EGENSKAPER:

erotiskt hatiskt polisrapport förnämt
uppfostrande stressat sorgset underdånigt

andligt symboliskt piggt & glatt nonchalant
effektivt saga dikt militäriskt

ångestfullt obegripligt barnsligt mystiskt
psykoanalytiskt vimsigt musikaliskt

pedantiskt äventyrligt snobbigt underlägset
neurotiskt en som tror sig vara en katt en häst

Övningar som förklaras i nästa lektion

- 9:1 Skriv en nekrolog om följande person, som du i fantasin låter ha levt ett långt liv (en nekrolog är alltså en notis i tidningen där man beskriver en människas förtjänster under livet, sociala stånd etc, strax efter att personen avlidit). Nekrologen ska vara skriven av en nära vän som känt personen sen barndomen.
Obs! Ta INTE en person du känt i verkliga livet. Här ska du enbart använda dig av din fantasi.
- 9:2 Skriv en till nekrolog skriven av den avlidnes arbetskamrat. Hans eller hennes syn på personen får gärna skilja sig från den förra nekrologen. Här kan du föra fram sidor och förtjänster som inte beskrevs i den förra nekrologen.
- 9:3 Nu ska du få lära känna dina framdiktade personer lite bättre. Du kan ta vilken person du vill, från någon av dina övnings-texter eller från en varje-dag-text.
Du kan välja mellan två sätt.

Alternativ A: Låt personen berätta om sig själv, bara prata om sig själv, i en dialog som du skriver ner. Försök att "lyssna av", att bara anteckna vad som än dyker upp. Låt gärna personen breda ut sig, berätta om ditt och datt, även om du inte tycker

att det är någon logik i det. Du kanske märker att personen uttrycker sig på ett visst sätt som är typiskt för honom/henne? Kanske personen börjar leva av sig själv, du kanske blir överraskad av att han eller hon känns så verklig, trots att hon/han är alltigenom uppiktad.

Alternativ B:

Låt karaktären svara på följande 5 frågor:

- 1) Vilken är din innersta längtan och dröm?
- 2) Skulle du kunna göra vad som helst för att uppnå något särskilt? Vad vill du uppnå och vad skulle du kunna göra för att nå det?
- 3) Finns det något ställe där du helst av allt skulle vilja vara? Berätta om det och varför du skulle vilja vara just där.
- 4) Berätta om någonting som verkligen gör dig rädd.
- 5) Berätta om vändpunkter i ditt liv, det vill säga viktiga händelse som bidrog till förändring i ditt liv, både sånt som ledde till det sämre och sånt som ledde till det bättre.

– *Lektion 10* –

Om karaktärer i en skönlitterär text

JU MER FÖRFATTAREN känner sina personer i en berättelse, desto tydligare framstår de för läsaren. Om författaren har en oklar bild av sina karaktärer förmedlas också en oklar bild till läsaren.

Ett bra sätt att lära känna en karaktär är att ställa frågor till honom/henne. Man kan till exempel ta personen på 'anställningsintervju'. Eller att lära känna henne eller honom genom att låta figuren prata på i en monolog.

Många författare säger att deras karaktärer ofta är hopplösa av olika personer de träffat på riktigt. Personerna i en berättelse kan också presentera olika sidor av författarens personlighet. Det är ovanligt att en person från verkligheten plankas av helt och hållet. Kanske beroende på att verkligheten överträffar dikten, eller att det inte är lika kreativt för författaren. Dessutom riskerar man att såra förebilden i verkliga livet ...

Platta och runda karaktärer

Man kan prata om platta och runda karaktärer i en text. En rund karaktär är mångdimensionell. Han/hon handlar och utvecklas, kommer ofta till insikt om något.

Den runda personen (ofta huvudperson) gör oss engagerade, får oss att identifiera oss med honom/henne.

I en roman kan man inte enbart ha runda figurer. Den behöver också platta figurer, bifigurer (jämför biroller i en film).

Bifigurernas, de platta karaktärernas roll är att föra handlingen

framåt. De utvecklas oftast inte. De kan vara en galning eller upprorsmakare eller annat som sätter igång konflikter, får handlingen att röra på sig, de andra runda karaktärerna att påverkas och utvecklas.

Det kan vara svårt att bli intresserad av en berättelse där huvudpersonen platt på så sätt att han/hon bara är passiv och utsätts för händelser.

Exempel: En patient på ett sjukhem behandlas illa. Om patienten beskrivs utan egna tankar och åsikter om detta upplever man honom som passiv. Man kan tycka synd om honom, men inte mer. Detta är vanligt i kvällstidningsreportage. Han blir en platt karaktär.

Om han däremot utrustas med personlighet och vilja till förändring blir han en rund karaktär. Han försöker göra något åt situationen. (Om nu författaren VILL att han ska vara en platt karaktär kan en annan rund person finnas med i berättelsen. Kanske en sjuksköterska som ser eländet och bestämmer sig för att göra något åt det. Sjuksköterskan är då den runda karaktären i berättelsen.)

En människa som alltså enbart beskrivs som ett offer engagerar inte. Det gör däremot en människa som ser möjligheter, hur eländigt allt än är.

För den människan utvecklas. Utveckling = liv, även i berättelser.

Uppvärmningsövningar

- 1) Här ska du skriva rytmiska texter. Växla mellan kort och långa meningar, för in rytmen ibland.
Välj en av dessa tre eller skriv om alla tre i varsin text. Skriv i höst 7 minuter på varje text:
"En lokförarens tankar" (tänk gärna på gadang-gadang-gadandet från skenornas skarvsmällar). "En soldats tankar" (gärna i marschtakt).
"En dansares tankar" (gärna i valstakt).

- 2) Skriv en "vokaldikt": det vill säga en dikt där rad 1 har så många a som möjligt, rad 2 så många e som möjligt o s v tills alla vokalerna (a,e,i,o,u,y,å,ä,ö) är med. Ex: Alla andas aktsamt av och an / med elefantens enkelhet. Använd ordbok om du måste. Ta den tid du behöver till denna övning.

Övningar som förklaras i nästa lektion

- 10:1 Skriv en monolog (alltså en människa som pratar själv, för sig själv) om en mor som oroar sig inför julhelgen. Hon är bjuden hem till vuxne sonen men vet inte om hon orkar, hon är sjuk men har inget sagt till sonen.
Du har 10 minuter på dig.
- 10:2 Skriv en monolog om en ung tjej som ska till sin helgpappa men inte vill för hon gillar inte pappans nya flickvän som har flyttat in. Du har 10 minuter på dig.
- 10:3 Skriv en dialog om ett par som grälar i en affär. Maken är generös, kvinnan är snål. Du har 10 minuter på dig.
- 10:4 Skriv en dialog mellan en elvaårig pojke från förorten och en 85-årig kvinna med överklassbakgrund på ett bibliotek. Kvinnan ber pojken om hjälp att ta ner en bok åt henne. Tänk på hur deras kön, ålder och klasstillhörighet färgar deras språk och attityd. 10 minuter.

Fördjupningsfrågor

- 1) Veckorna går fort. Har det dagliga skrivandet satt igång något? Räcker det med varje-dag-skrivandet, eller vill du skriva mer? Om du vill skriva mer, kan du komma på ett sätt att göra det? Har du en aning om vad du vill skriva om och i vilken form?

- 2) Är det viktigt för dig att du har en mottagare av det du skriver eller kan du fortsätta skriva för dig själv efter programmets slut? Om du vill visa dina texter för någon, vet du någon du kan lita på att och visa dem för?

- 3) Vill du att dina varje-dag-texter ska leda vidare till något annat? Till vad? Till ett mer seriöst skrivande? Fundera i så fall på hur det skulle se ut. Skulle det vara att gå en vanlig skrivarkurs? Eller att ta kontakt med andra människor på orten där du bor, folk som skriver, som träffas en gång i månaden? Eller vill du att skrivandet leder till att du kommer i kontakt med dig själv, alltså i terapeutiskt syfte?

– *Lektion 11* –

Dialog

Språk och identitet

I FÖRRA LEKTIONEN fick du skriva en dialog med en pojke och en äldre dam. Hur blev mötet mellan dem?

Språk och identitet hör ihop:

En kvinna som utmärker sig för att vara en varm och kännande person kanske säger: ”Jag känner att det här inte är bra” medan en handlingskraftig person kanske uttrycker sig så här: ”Detta är fel, vi måste ändra!”

Språk och grupptillhörighet hör ihop. En ung kille från förorten är kanske mån om att inte säga ”Så trevligt!” (om han inte är ironisk)

Ju bättre man lärt känna en fiktiv person, desto lättare är det att föreställa sig hur hon/han pratar. Alla människor påverkas av flera faktorer i sitt sätt att prata. Kön spelar en viktig roll. Visst märks det ibland om det är en kvinna eller man som skrivit repliker, när kvinnorna resonerar och pratar som män! Och vice versa.

Ålder är viktigt. Språket förändras hela tiden och nya uttryck kommer. Det syns väldigt bra i elevtexten nedan, i dialogen. Där syns även deras olika språk i den löpande texten, där vi får veta vad de tänker om varandra, den gamla damen och pojken. Alltså inte enbart i replikerna :

”Den gamla damen svängde med käppen medan hon gick runt i förortens bibliotek. Hon trivdes inte i den invandrartäta förorten men en gammal konkurs hade drivit ut henne och maken till ett avsevärt billigare boende. Sen dog maken och lämnade henne ensam i det hon betraktade som ett getto. Den första hon fick syn på när hon klev in på biblioteket var pojken. Hon såg irriterat på hur han snaskade på en glass utan att bibliotekarien reagerade.

Biblioteket var inte vad det varit. Förr fanns hyllmetrar av intressanta böcker. Det var ju metrar nu också men futtigt i jämförelse med hur det varit.

Hon måste sätta sig på en stol en stund. Pojken tittade ointresserat på hennes stappliga uppenbarelse när hon sjönk ner i stolen. När hon pustat ut frågade hon bibliotekarien efter boken hon ville låna.

Tredje hyllan till vänster svarade den upptagna damen. Det fanns ganska många lässugna på biblioteket den här dagen. Hon som svarade tog hand om allt. Det var visst lunchdags. Den dåliga servicen brer ut sig i samhället.

Hon gick mot sin hylla. Läste på kantmärkningen och titlarna. Det tog ett tag men så såg hon boken. Högst upp.

Hon gick tillbaka och såg att det var kö hos bibliotekarien.

– Hördu unge man, sa hon till pojken som nu ätit upp sin glass. Vill du vara snäll och hjälpa mig?

Pojken tittade lika ointresserat på henne som nyss.

– Vaddå me?

– Jag når inte boken som jag skall låna. Den står så högt upp.

Hon såg en glimt av intresse i pojkens blick.

– Nåru inte boken?_

– Nej den står alldeles för högt upp. Man måste stå på stegen som finns där borta.

Kunde väl vara runt tolv år han pojken.

Snabbt gick han och hämtade stegen. Nu såg han riktigt nöjd ut.

– Ja ska hjälpare, sa han.

Hon hann knappt med när han studsade bort till hennes hylla med stegen i högsta hugg. Han visste precis vilken hylla han skulle till.

– Va heter boken? frågade han.

– Idioten svarade damen.

– Va? sa pojken och vände sig häftigt om.

- Dostojevskij tillade hon.
- Vasaru? frågade pojken.

Boken heter Idioten upprepade hon och är skriven av en rysk författare som heter Dostojevskij. Den står på D på översta hyllan däruppe sa hon och pekade.

Raskt klättrade pojken upp och tog ner hennes bok.

- Det var väldigt snällt av dig min vän, log damen.
- Du e gammal som min farmor och jag brukar hjälpa hon också, svarade pojken.
- Du är en riktigt snäll pojke du, sa damen med ett leende.
- Ja försöker, sa pojken.”

Min kommentar:

Den löpande texten (det vill säga det som inte är dialog) är präglad av damens språk, men också uppblandat av författarens uttryck/blick ("hennes stappliga uppenbarelse"). På så sätt är hon berättelsens huvudperson. Pojkens repliker är skrivna som det låter, ett sätt att förstärka skillnaden mellan honom och damen som är uppfostrad att tala klart och tydligt.

Klasstillhörighet är också viktigt att tänka på. Kanske pojken kommer från en mindre verbal familj medan kvinnan är uppvuxen i ett hem där man vårdade språket. Hon kanske är en pensionerad lärarinna, han kan tänkas bo i ett ekonomiskt eftersatt område (det vill säga förort).

Yrke spelar också in. Prova att skriva en dialog mellan en kvinnlig kurator i medelåldern och en manlig dataingenjör i 25-årsåldern. Det blir troligen en viss skillnad mellan deras sätt att prata inte bara på grund av ålder och kön utan även på grund av yrkestillhörighet.

I en berättelse där alla iblandade personer pratar likadant blir energinivån låg, tycker jag. Texten blir statisk, teoretisk mer än levande. Låt var och en ha sin egen stil i språket. Å andra sidan, om syftet är att det ska verka statiskt och energilöst, så ...

Ett sätt att lära känna en persons sätt att prata är att skriva en monolog. Som du fick göra i monologen med den unga tjejen som var hemma hos sin pappa.

Så här blev en elevtext:

”Måste, måste, måste. Varför kan jag inte få göra som jag vill. Fjorton år och måste åka till pappa fortfarande. Trängas med den där skatan. Hon som bara är sju år äldre än jag. Tycker att hon är nåt bara för att hon har min pappa. Jag hör dom på nätterna. Kunde dom inte låta bli när jag är där i alla fall. Fattar dom inte att det hörs.

Och så Micke som kommer att ha hela helgen på sig att hitta nån annan. Mia säger att det kommer han inte göra. Det är ju enkelt för henne att säga.

Hon skatan kan inte laga mat heller. Jag är alltid vrålhungrig när jag kommer hem.

Hon gillar inte mig heller. Tycker jag är i vägen. Hon tycker nog att jag ska stanna hos min mamma för alltid.

Pappa han förväntar sig att jag ska vara glad och lycklig jämt. Det kan jag inte men då blir han så bekymrad så det blir jobbigt det också. Undra vad han skulle säga om jag vägrade att komma. Och vad ska jag göra hela helgen? Sitta i deras soffa och le vänligt. Det kan jag inte för då får jag träningsvärk i kinden. Det får jag ändå förresten. Tack så mycket för maten, smil och tack, smil och tack, hela tiden. Jag har ingen aning om hur jag ska bete mig. Det är vanliga pappa och ovanliga skatan. Jag kan inte vara som vanligt för då ser hon ut som en sann skata och när jag är ovanlig ser pappa så erbarmligt förvånad ut.

Jag ringer Mia och ber henne kolla Micke åt mig.

Jag kanske kan ta med några böcker och lite godis. Det är ju lördag. MP3-spelaren får också rum i väskan. Jag kanske inte ens märker att jag är där.

Förra gången frågade jag mamma om jag måste jag åka.

Ja lilla gumman det måste du. Du vet ju att pappa fått rätt i domstol att träffa dig varannan helg.

Hur kunde han få det?

Han är en alldeles vanlig pappa och då får man det.

Men domstol.

Det var morfars fel. Han tycker inte om pappa, det vet du. Jag gjorde som han sa. Tyvärr för det tog lång tid innan din pappa förlät mig.

Så där lät det sist så henne är det ingen idé att fråga.

Några tidningar kanske pappa kan kosta på mig. Skulle vilja ha

Kalle Anka precis som när jag var liten. Kanske kunde vi gå på bio bara pappa och jag.

Jag ringer och frågar pappa.

Han sa ja.”

Min kommentar:

Enkelheten och direktheten, ärligheten kändes typiskt för en ung människa. Det jag reagerade lite mot var orden ”skata” och ”vrålhungrig”. För mig är det vuxna som säger ”skata” och uttrycket ”vrålhungrig” sa man när jag var 14 år men det var på 70-talet. Slanguttryck är en färskvara, ibland återkommer gamla uttryck som en ny trend. Vad tror du?

Vill du veta mer om dialog kan jag rekommendera Göran Häggs bok ”Nya författarskolan” (se litteraturtips sidan, kapitlet om dialog, där han även visar rent grafiskt hur det ska se ut med citationstecken, talminus etc).

Uppvärmningsövningar

Ann Westermarck som har skapat Författarkortleken har specialskrivit dessa övningar till det här programmet. De tar lite längre tid så sitt ner i lugn och ro och strunta i klockan den här gången:

Skriva vid vatten

De här intuitiva övningarna ska du göra en och en, och ha papper och penna till hands från första början när du läser dem så tar du tillvara hela överraskningseffekten. För att fantasin ska få fritt spelrum är det bra att försöka tillåta den allra första impulsen som kommer till dig, utan att värdera den. I den första impulsen finns det ursprungliga och orörda. Var snäll mot dig själv!

1) **Kupad hand**

Tänk dig att du sitter ensam vid ett vattendrag med lugnt och stilla flöde, i väntan på en annorlunda gåva. Så stoppar

du ovasidan av handen i det ljumma vattnet så att handens öppning kupar mot himlen. Du hör ett svagt ljud och känner något i din hand, men en gren skymmer sikten så du ser inte. Vad har du fått i gåva?

Skriv intuitivt i tio minuter om vad som kommit i din hand (och varför).

2) **Guldfiskar i ring**

Du sitter vid samma vattendrag, när tio guldfiskar simmar fram till dig. Så bildar de en ring, som i en dans, och simmar runt i cirkel. Då ser du ett litet skrin av trä som guppar i mitten av ringen. Du tar upp det med handen, guldfiskarna försvinner och du öppnar skrinet. Vad finns i det?

Skriv intuitivt i tio minuter om vad som finns i skrinet (och varför du ska ha det).

3) **Beröringen på ryggen**

Nu doppar du fötterna i det ljumma vattnet, och låter solen värma ryggen. Så känner du en fjäderlätt beröring över ryggraden. Beröringen tilltar och du ryser av välbehag, utan att veta vem eller vad som står bakom dig. Någonting säger dig att du inte behöver vara rädd när du frågar: Vem är det? Skriv i tio minuter om vad eller vem som rör vid din rygg (och varför just du får beröringen).

4) **Hela berättelsen**

Nu vadar du ut i det stilla, ljumma vattnet och doppar dig. Du simmar fram och tillbaka, dyker kanske ner under ytan och upp igen. Du sätter dig på den stora stabila stenen mitt ute i vattnet, och hör en viskning i vinden. Du får veta att en gyllene länk förbinder de tre tidigare berättelserna vid vattnet. På vilket sätt hänger de ihop med varandra, och med dig? När du har hittat länken öppnas ett nytt fantastiskt rum för skapande inom dig.

Skriv en ny berättelse, i vilken symbolerna från de tidigare tre vävs in, med dig som huvudperson. Fundera en stund över strukturen, innan du börjar skriva. Skriv så länge du vill!

Övningar som förklaras i nästa lektion

- 11:1 Skriv en text med följande tilläggsord: upprivande, knivskarp, kluckande, upplyft, underlig, varm
Stryk därefter de sex angivna orden. Vilken text blir bäst?
- 11:2 Skriv en text på cirka ½ A4 dubbelt radavstånd, där du använder många **adjektiv** (rolig) och **adverb** (vackert, tidigt), **förstärkelseord** (jätte-, otroligt, extremt) **utfyllnadsord** (väl, ju lite, kanske) Texten ska handla om ett par som tar en cykeltur ut i naturen. Låt språket blomma! Beskriv dofter, färger och ljud. Skriv på samma sätt även när du berättar om personerna, beskriv dem så detaljerat som möjligt.
- 11:3 Utgå från övning 11:2 men stryk nu alla adjektiv, adverb, förstärkningsord och utfyllnadsord. Försök istället åstadkomma ett så renskalat språk som möjligt. Vad händer med texten?
Vad är bra och vad är dåligt?

– *Lektion 12* –

Skriva generöst – skriva ekonomiskt

EXEMPEL PÅ EN generös text full med adjektiv, adverb, förstärkningsord, över-tydligheter, genitivform i onödan, ifyllnadsord etc:

”Lena var ung, vacker och hennes skimrande blont hår som rörde sig i böljande vågor medan de cyklade i lagom takt på sina skinande rena, blåfärgade cyklar. Hon såg på Peters brunbrända, breda och muskulösa rygg. Hans trendigt kortklippta kastanjebruna hår lockades charmigt av de små gnistrande svett dropparna i nacken. Landskapet var så vackert med mjuka, ljusgröna kullar och söta, små röda hus. Lena fick plötsligt lite ont i sin fot, det kändes liksom på något sätt som att hon kanske hade stukat till den under den sju minuter långa raststunden innan men eftersom hon var lite grann blyg för Peter hade hon liksom inte vågat säga nåt.”

Fördelarna kan vara: man rycks med i stämningen. Man slipper tänka. Det är målande.

Nackdelarna kan vara: Man får inga egna bilder, allt ”skrivs på näsan”.

Ser du fler fördelar och nackdelar? Fundera på det en stund.

Ekonomisk version av samma text

”Lena och Peter cyklade i lagom takt. Hon såg på hans rygg och håret i nacken. Landskapet hade kullar och stugor. Hon fick ont i

foten, under sjuminutersrasten hade hon stukat den, men hon hade inte vågat säga något till Peter.”

Här var jag tvungen att ha med ”lagom” annars blir texten konstig.

Fördelarna kan vara: Man får skapa sina egna bilder. Stämningen blir förtätad, lite thrillerartad. Spännande

Nackdelar kan vara: en torftig känsla. Man upplever inget, känner inget. Tråkigt.

Fundera också här på nackdelar och fördelar.

Det är en smaksak vilken typ av text man gillar. Jag har överdrivit i exemplen ovan. Så kallade ”toppen-på-isberget-noveller” som *Raymond Carver* och *Hemingway* skrev är så där avskalade och minimalistiska som min ekonomiska version.

Den generösa stilen är mer vanlig i till exempel underhållningsromaner (”bestsellers”).

Ofta tycker jag att författarna verkar välja en mellanväg. Man växlar alltså mellan att skriva ”snålt” och att bjuda på sig.

Fördjupningsfrågor

- 1) Har skrivandet på den här kursen påverkat dig på annat sätt? Märker du någon förändring i ditt humör? I självkänslan? På jobbet? Om du gör det, vad har förändrats? Varför, tror du?
- 2) Har skrivandet fått dig att komma igång med någon annan aktivitet? Har du satt igång med att förverkliga någon gammal dröm utan ansträngning? Eller känner du dig allmänt blockerad?
- 3) Har du begravt dina drömmar under årens lopp? Kan du ta fram dem igen, skriva upp dem och titta på dem? Finns det någon av dessa drömmar som du kan förverkliga utan att det behöver kosta för mycket ekonomiskt eller tidsmässigt?

- 4) Tycker du att du får vara kreativ eller att det bara är vissa förunnat? Varför, i så fall? Argumentera gärna till ditt eget försvar, håll ett försvarstal över din rätt att vara lika kreativ.

Pälsen

en novell av Hjalmar Söderberg

DET VAR EN kall vinter det året. Människorna krympte ihop i kölden och blevo mindre, utom de som hade pälsverk.

Häradshövding Richardt hade en stor päls. Det hörde för övrigt nästan till hans ämbetsåligganden, ty han var verkställande direktör i ett alldeles nytt bolag. Hans gamle vän doktor Henck hade däremot icke någon päls: i stället hade han en vacker hustru och tre barn. Doktor Henck var mager och blek. Somliga människor bliva feta av att gifta sig, andra bli magra. Doktor Henck hade blivit mager; och så blev det julafton.

– Jag har haft ett dåligt år i år, sade doktor Henck till sig själv, när han vid tretiden på julaftonen, just i middagsskymningen var på väg upp till sin gamle vän John Richardt för att låna pengar. Jag har haft ett mycket dåligt år. Min hälsa är vacklande, för att icke säga förstörd. Mina patienter däremot ha kryat upp sig nästan hela sällskapet; jag ser så sällan till dem nu för tiden. Jag kommer förmodligen snart att dö. Det tror min hustru också, det har jag sett på henne. Det vore i så fall önskvärt, att det inträffade före utgången av januari månad, då den förbannade livförsäkringspremien skall betalas.

Då han hade hunnit till denna punkt i sin tankegång, befann han sig i hörnet av Regeringsgatan och Hamngatan. Då han skulle passera gatukorset för att sedan fortsätta nedåt Regeringsgatan, halkade han på ett glatt slädspår och föll omkull, och i detsamma

kom en drosksläde körande i full fart. Kusken svor och hästen vek instinktmässigt åt sidan, men doktor Henck fick likväl en knuff i axeln av den ena meden, och dessutom fattade en skruv eller spik eller något liknande tag i hans överrock och rev en stor lucka i den. Folket samlade sig omkring honom. En poliskonstapel hjälpte honom på benen, en ung flicka borstade av honom snön, en gammal fru gestikulerade kring hans trasiga rock på ett sätt som antydde att hon skulle ha velat laga den på stället om hon kunnat, en prins av det kungliga huset som händelsevis gick förbi, tog upp hans mössa och satte den på huvudet på honom, och så var allting bra igen, utom rocken.

– Fy fan så du ser ut, Gustav, sade häradshövding Richardt, då Henck kom upp till honom på hans kontor.

– Ja, jag har blivit överkörd, sade Henck.

– Det är just likt dig, sade Richardt och skrattade godmodigt. Men inte kan du gå hem på det där sättet. Du kan gärna låna min päls, så skickar jag en pojke hem till mig efter min överrock.

– Tack, sade doktor Henck.

Och efter att ha lånat de hundra kronor han behövde, tillade han:

– Välkommen till middagen alltså.

Richardt var ungarl och brukade tillbringa julaftonen hos Hencks.

På hemvägen var Henck i ett bättre lynne än han varit på länge.

– Det är för pälsens skull, sade han till sig själv. Om jag hade varit klok, skulle jag för längesen skaffat mig en päls på kredit. Den skulle ha stärkt mitt självförtroende och höjt mig i människornas aktning. Man kan inte betala så små honorar åt en doktor i päls som åt en doktor i en vanlig överrock med uppslitna knapphål. Det är tråkigt, att jag inte har kommit att tänka på det förut. Nu är det för sent.

Han gick ett slag genom Kungsträdgården. Det var redan mörkt, det hade börjat snöa på nytt, och de bekanta han mötte kände icke igenom honom.

– Vem vet för övrigt, om det är för sent? fortsatte Henck för sig själv. Jag är inte gammal ännu, och jag kan ha misstagit mig i fråga om min hälsa. Jag är fattig som en liten räva i skogen; men det var också John Richardt för inte längesedan. Min hustru har

varit kall och ovänlig mot mig på senare tider. Hon skulle säkert börja älska mig på nytt, om jag kunde förtjäna mera pengar och om jag vore klädd i päls. Det har förefallit mig, som om hon tyckte mera om John, sedan han skaffade sig päls, än hon gjorde förut. Hon var visst en smula förtjust i honom som ung flicka också; men han friade aldrig till henne, han sade tvärtom till henne och till alla människor, att han aldrig skulle våga gifta sig på mindre än tio tusen om året. Men jag vågade, och Ellen var en fattig flicka och ville gärna bli gift. Jag tror inte att hon var kär i mig på det sättet, att jag skulle ha kunnat förföra henne om jag hade velat. Men det ville jag ju inte heller; hur skulle jag ha kunnat drömma om en sådan kärlek? Det har jag inte gjort sedan jag var sexton år och för första gången såg Faust på operan, med Arnoldson. Men jag är likväl säker på att hon tyckte om mig den första tiden vi voro gifta; man misstas sig inte på sådant. Varför skulle hon inte kunna göra det än en gång? Under den första tiden efter vårt giftermål sade hon alltid elakheter åt John, så ofta som de träffade varandra. Men så bildade han bolag och bjöd oss på teatern ibland och skaffade sig en päls. Och så tröttnade min hustru naturligtvis med tiden på att säga elakheter åt honom.

Henck hade ännu några ärenden att uträtta före middagen. Klockan var redan halv sex, då han kom hem fullastad med paket. Han kände sig mycket öm i vänstra skuldran; eljest var det ingenting som erinrade honom om hans missöde på förmiddagen, utom pälsen.

– Det skall bli roligt att se vilken min min hustru kommer att göra, när hon får se mig klädd i päls, sade doktor Henck till sig själv.

Tamburen var alldeles mörk; lampan var aldrig tänd annat än under mottagningstiden.

Nu hör jag henne i salongen tänkte doktor Henck. Hon går så lätt som en liten fågel. Det är eget, att jag ännu blir varm om hjärtat var gång jag hör hennes steg i ett angränsande rum.

Doktor Henck fick rätt i sin fömodan, att hans hustru skulle ge honom ett älskvärdare mottagande, då han var klädd i päls, än hon eljest brukade göra. Hon smög sig tätt intill honom i tamburens mörkaste vrå, lindade armarna om hans hals och kysste honom varmt och innerligt. därefter borrade hon huvudet i hans pälskrage och viskade:

– Gustav är inte hemma ännu.

– Jo, svarade doktor Henck med en något svävande röst, medan han med båda händerna smekte hennes hår, jo, han är hemma.

I doktor Hencks arbetsrum flammade en stor brasa. På bordet stod whisky och vatten.

Häradshövding Richardt låg utsträckt i en stor skinnklädd länstol och rökte en cigarr. Doktor Henck satt hopsjunken i ett soffhörn. Dörren stod öppen till salen, där fru Henck och barnen höllo på att tända julgranen.

Middagen hade varit mycket tyst. Endast barnen hade kvittrat och pratat i munnen på varandra och varit glada.

– Du säger ingenting, gamle gosse, sade Richardt. Sitter du kanske och grubblar över din trasiga överrock?

– Nej, svarade Henck. Snarare över pälsen.

Det var tyst några minuter innan han fortsatte:

– Jag tänker också på någonting annat. Jag sitter och tänker på att detta är den sista jul vi fira tillsammans. Jag är läkare och vet att jag icke har många dagar kvar. Jag vet det nu med fullkomlig visshet. Jag vill därför tacka dig för all vänlighet du på sista tiden visat mig och min hustru.

– Å, du misstar dig, mumlade Richardt och såg bort.

– Nej, svarade Henck, jag misstar mig icke. Och jag vill också tacka dig för att du lånade mig din päls. Den har förskaffat mig de sista sekunder av lycka jag har känt i livet.

Novellen kan du också läsa på denna hemsida:

<http://www.lysator.liu.se/runeberg/histrett/05.html>

Länktips

Författarskola i Göteborgs-Posten:

<http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=458&a=283549>

Dagliga skrivövningar på Orden Runt:

<http://www.ordenrunt.se/pages/tips.htm>

Berättarskolan på Vipstory

<http://www.vipstory.se>

Lek- och skrivstuga på Argus:

<http://www.argus.nu/forum.php?Aktion=Forum&Rum=lekstugan>

Min blogg om att skriva en bok:

<http://enbokblirtill.blogspot.com/>

Litteraturlista och inspirationsmaterial

HÄR GER JAG tips på böcker och inspirationsmaterial som handlar om att hitta flödet, sin skrivande källa. Jag tycker dock inte att du ska läsa dem under kursens gång, utan spar dem tills kursen är över. Böcker kan ha tendensen att ge skrivkramp, även om de handlar om hur man kommer loss ...

Cameron, Julia: *Öka din kreativitet - den artistiska vägen*. Richters Förlag, 1995

Collin, Anna-Carin och Ljungberg, Ann i redaktionen:
Skrivarkalendern. Write for Shore, 2006 (www.skrivarkalendern.se)

Goldberg, Natalie: *Skriwa med kropp och själ: befria författaren i dig!*
Rabén och Sjögren, 1992

Hägg, Göran: *Nya författarskolan*. Månocket, 2004

King, Stephen: *Att skriva - en hantverkares memoarer*. Bra Böcker AB, 2005

Sanner, Eva: *Det sjunde steget - om kreativitet och finna sin livsrytm*.
Natur och Kultur 2006

Westermarck, Ann: *Författarkortleken*. www.forfattarkortleken.se

Wistrand, Johanna: *Lilla författarguiden*. e-bok på Livshandboken
2007 (www.livshandboken.se)

Wistrand, Johanna *Skriv boken! 4 veckors coaching*, e-bok från
Multimanus, 2007 (utkommer i augusti-september, www.multimanus.se)

Litteraturhänvisning och elevtexter

Inledningen

Goldberg, Natalie: *Skriva med kropp och själ – befria författaren i dig*. Rabén och Sjögren 1986, s 21.

Lektion 1

Uppvärmningsövningarna är tagna ur Annika Burholms bok *Den åttonde dvärgen – en bok för skrivare som säker sina historier*. Podium, 2000 (www.podium.nu).

Lektion 2

Uppvärmningsövning 1 och 2 har jag fått från Annika Burholm. Citat: King, Stephen: *Att skriva - en hantverkares memoarer*. Bra Böcker AB, 2005, s 169-170.

Lektion 4

Den snabba texten är skriven av Monica Gustafson.
Den långsamma texten är skriven av Monica Gustafson.
Den kantiga/taggiga texten är skriven av Christina Larsson.
Den mjuka, runda texten är skriven av Christina Larsson.

Lektion 5

Elevtexten är skriven av Linda Liesenhoff.

Lektion 6

Elevtexten är skriven av Helena Persson.
Uppvärmningsövning 1 är tagen ur Annika Burholms bok *Den åttonde dvärgen*.

Lektion 7

Elevert om måsen är skriven av Monica Gustafson.

Elevert om fåtöljen är skriven av Christina Larsson.

Lektion 8

Uppvärmningsövning 3 har jag fått från Annika Burholm.

Lektion 9

Uppvärmningsövning 1-3 har jag fått från Annika Burholm.

Lektion 10

Uppvärmningsövning 1-3 har jag fått från Annika Burholm.

Lektion 11

Elevertexterna är skrivna av Kerstin Stiby.

Uppvärmningsövningarna har jag fått från Ann Westermark. Hon har specialskrivit dessa övningar till den här boken.

Om författaren

JAG HAR UNDERVISAT i skrivande i sju år. Dels på högskolan i Skövde och dels på Falkens författarskola som jag har byggt upp tillsammans med Studieförbundet i Göteborg. Jag har även skrivarkurser inom mitt företag Multimanus. Kurserna ges både i verkligheten och på distans.

Jag frilansar även som skribent (noveller för veckotidningar, krönikor med mera), som lektor och som författarcoach.

Jag är uppvuxen i Uppsala. Utbildad bibliotekarie, har gått författarutbildning på Biskops-Arnö, läst dramatik och franska på universitetet samt är utbildad såpamanusförfattare. Jag har arbetat som redaktör på bokförlag, arbetat som utbildningskonsult samt spelat och regisserat amatörteater.

Arbete och fritid flyter ihop men jag älskar att sticka vantar och sockor, gå i skogen, dansa (flamenco och salsa hjälpligt) och jag försöker lära mig spela på mitt dragspel. Drömmen är att en dag äga en egen nyckelharpa.

Du kan läsa mer om mig här:

www.multimanus.se

www.forfattarcoachen.se

www.forfattare.nu

www.skrivdighel.nu

För mer info kontakta mig: info@multimanus.se

Varje-dag-meningar

FORTSÄTT SKRIVA PÅ meningen i sju minuter, utan att lyfta pennan, utan att fundera eller ändra. Bara skriv på utan kontroll. Det gör inget om du är oinspirerad, tillåt dig då att skriva ”tråkigt”. Du behöver inte komma fram till ett logiskt slut eller ha en så kallad knorr i slutet, lämna det bara som det är när det gått sju minuter.

Skriv varje-dag-texterna i ett separat anteckningsblock för hand, eller i ett dokument i datorn eller ladda ner denna pdf-fil som textdokument och fortsätt skriva direkt efter början av meningen i dokumentet.

- 1 Anna-Lena hade just
- 2 I kyrkan hördes ett fniss,
- 3 Han ångrade sig omedelbart, Katarina
- 4 Jag är så stolt över mig själv. Igår när jag
- 5 Föreläsare stängde av mikrofonen och tittade ner på golvet. En kvinna
- 6 Gatorna är helt tomma
- 7 Efter lunchrasten
- 8 – Tyst i klassen!

- 9 Han öppnade munnen och
10 När jag var tidningsbud
11 Tågdörrarna stängdes och han var på väg. Resan
12 Om inte jag hade
13 Luckan stängdes och
14 Inför den stora satsningen
15 I antikaffärens skyltfönster
16 I hallen låg
17 Hon läste sista meningen och slog ihop boken. Äntligen
18 På skrivbordet låg
19 Med en fnysning
20 Den gräsbevuxna vägen ledde till
21 Tänk att just jag skulle lyckas med att
22 Det var en timme kvar. Anders
23 I sista vagnen på tåget
24 Det ringde på dörren
25 Johan brukar alltid vilja
26 Hon slöt fingrarna runt
27 Efter fyra försök
28 Hon missade bussen
29 Den röda väskan

30 I fönstret, i huset tvärs över gatan
31 Nu är bilen fullpackad och vi
32 En tung suck hördes
33 Äntligen var det över. Han
34 Gruset knastrade när
35 Hela huset är
36 I vattnet låg
37 Susanne tyckte inte att
38 Den tryckande hettan
39 Efter femte försöket
40 När festen var över
41 Den innersta kretsen
42 Kattvakten visade sig vara
43 När hon lyfte på locket
44 När jag ser på
45 Tavlan hängde
46 Bildörren öppnades
47 Det skramlar i köket
48 Dragspelaren utanför Åhléns
49 – Grattis, du har just vunnit
50 I boken låg ett

- 51 Tårarna rann när hon kom ut från
52 Han lyfter på luren och
53 – Mamma! ropade hon. Var
54 Trots den sena ankomsten
55 Under sängen
56 Han läste mailet. Vreden steg och
57 En av deltagarna irriterar mig extra mycket. Hon
58 När filmen var slut
59 Vid vägkorsningen
60 – Jag måste tyvärr avskeda dig, sa
61 Runt bardisken hängde
62 Mitt på torget
63 Aldrig i livet att jag
64 Han frågade henne om hon
65 För femton år sen
66 Tiden är inne för
67 I butiken runt hörnet
68 Garnaffären låg mittemot
69 – Hur mycket
70 Ryktet sade att
71 Ute på skäret

- 72 De hade inte setts på tolv år, och
- 73 Salvan hjälpte
- 74 Det var en ovanlig
- 75 Den långa flykten från
- 76 Det var den värsta
- 77 Hon var inte rädd för
- 78 Kärleken var
- 79 Efter fallet
- 80 När jag var barn
- 81 Festen var över
- 82 I högen låg
- 83 I gläntan
- 84 Det stora kalaset
- 85 Hans tänder
- 86 Det är frestande att
- 87 Hans ondskefulla ögon
- 88 Det var på tiden att
- 89 På bröllopfesten hade
- 90 De tre döttrarna var
- 91 Resan till Skene
- 92 Det är mänskligt att

- 93 Som en säck full av
94 Med ett häpet uttryck
95 Den röda lampan
96 Längst ute på bryggan
97 Cirklarna var
98 Varför ringde hon inte? Han
99 Sorlet lade sig och alla
100 På sista sidan stod det
101 Sista gästen hade gått och
102 I annonsen står det att
103 – Välkommen till
104 Inte ens då
105 Kontot var tömt. Hon hade
106 Det fattades en
107 Han andades djupt
108 De satt runt lägerelden
109 Vattenglas
110 Efter fikapausen
111 Han gapade av förvåning när
112 I regndroppen
113 De nya skorna

- 114 – Jag upprepar:
115 Den var borta ! Var
116 När jag såg
117 Dina fötter
118 Signalen var
119 Tyvärr kan jag inte
120 Mamman och pappan satte sig
121 Mitt i manegen
122 I skogsbrynet stod
123 Förr i tiden
124 Alla ansikten var målade i
125 I järnaffären
126 Högst uppe på berget
127 På tronen satt
128 Den gamla dammsugaren
129 Utanför kyrkan
130 Efter en veckas
131 Återigen visade det sig att
132 Hon skämdes för att
133 Valet mellan det
134 På grund av störningar

- 135 Jag tror att du vet att
136 Han vinglade till och
137 Genom fönsterrutan såg flickan
138 Den duktigaste av dem alla var
139 Här behövs
140 Jag blir så uttråkad av att
141 Det första styrelsemötet blev
142 Längst inne i tältet
143 Johan och Veronica hade aldrig
144 Stormen var över
145 – Varför måste du alltid
146 Femton par händer sträcktes
147 Som en renspolad
148 Det blev mörkt
149 De slängde sina
150 Glasögonen var moderna men
151 Den nya skolan
152 Den är röd
153 På fotbollsplanen rådde
154 Det var inte meningen
155 När man har följt kartan

- 156 I den solbelysta trädgården
157 Pappershögen
158 Bli inte förvånad om
159 Maten var god men sällskapet var
160 När Mikael var full blev han alltid
161 I soluppgången
162 Doften av ugnstekt kyckling
163 Maria är så stolt över
164 På den stora marknadsplatsen stod
165 Jag tycker att
166 En helt orangefärgad
167 I början av vår bekantskap
168 Omslagspappret hade gulnat
169 – Det är hemligt, viskade hon.
170 Det lyser så starkt
171 När jag tänker efter
172 Den sista dansen
173 I hans bokhylla stod
174 Skidspåret löpte
175 Hur var det
176 Jag frös

- 177 På andra sidan sjön
178 Han misstänkte att
179 I brevet stod det att
180 Efter en ovanligt
181 Det värsta Anita visste var
182 Ur munnen strömmar
183 – Inte nu igen!
184 I den tredje lådan
185 Den unga kvinnan reste sig
186 – Senast klockan fem
187 Telefonen ringde. Hon
188 När bördan lättade
189 På restauranten sitter de
190 Håret var klippt
191 Tvättstugan var full med
192 Han log och
193 Hon hatade att vara gammal och gå på bingo. Varför
194 Även om jag bara är nio år så
195 Om jag kunde
196 På loppmarknaden
197 När han dog

- 198 – Hur långt
199 Med skruvmejseln i högsta hugg
200 Sista dagen

Bra jobbat! Låt nu dina texter ligga i en månad eller mer, ta sen fram dem och läs igenom och förvånas. Om du lämnat texterna med öppna slut kanske du vill fortsätta skriva på dem. Vissa av dem kanske du känner mer för än andra. Nu har du en hel bank av uppslag och frön till längre berättelser. Kanske kan några av texterna omarbetas till krönikor, kanske du kan göra om en till en dikt, en annan till en novell. Du kanske kan slå ihop flera texter och föra in dem i en lång berättelse?

Om du känner att detta med noveller och längre berättelser kan vara något för dig vill jag tipsa dig om alla skrivarkurser som finns ute i landet.

På Falkens författarskola hittar du ett flertal skrivarkurser inom olika områden, läs mer på www.forfattare.nu

Om du känner att du vill komma igång med ett helt bokmanus så kan min andra e-bok ”Skriv boken! 4 veckors coaching” vara något för dig. Läs mer här: www.multimanus.se

Tips på skrivsajter där du kan visa dina texter och andra skrivarkurser, på studieförbund och folkhögskolor hittar du i Lilla Författarguiden som du kan beställa här: www.livshandboken.se

Tycker du att det fattas något i den här boken, eller har du tips att ge? Tyckte du om den och vill tala om det? Välkommen att höra av dig och maila till info@multimanus.se

Johanna Wistrand